

PREKO BRENVE NA MONT BLANC

V naši ožji domovini imamo gore, ki so alpinistično že dokaj dobro obdelane. Vsaj v zadnjih letih smo izpopolnili že marsikatero vrzel, dasi še mnoge predvsem eskترمne činitve ostajajo za bodoče rodove. Kljub vsemu pa si je mlada generacija alpinistov zastavila za svojo nalogo spoznati tudi druga izvenevropska gorstva. S tem bi znala še boljše oceniti svoje delo v domovini, hkrati pa si tudi pridobiti sebi in narodu ugled, ki jim kot sinovom gora tudi pripada. V ta namen so bili v zadnjih letih prirejani številni izleti in odprave v razne sosedne alpske dežele, ki pa so le deloma uspele. Uspele nam je napraviti nekaj vzponov v avstrijskih in nemških Alpah. Omenjene činitve pa se dajo v glavnem primerjati z našimi in v bistvu ne pomenijo nobene novosti.

V območju granita in večnega ledu pa imamo Slovenci razen redkih posameznikov zelo malo izkušenj. Pred vojno je bilo organiziranih nekaj odprav v Švico in Francijo, a vendar brez pomembnejših uspehov. Prehrojena so bila sicer številna pobočja in preplezanih nekaj grebenov, toda to so bili večinoma klasični in tudi običajni pristopi na vrhove. Po vojni se je o izletu v Centralne Alpe mnogo govorilo. Več let smo poslušali obljube. Pripravljala se je ekspedicija na Kavkaz, bili so določeni celo udeleženci, toda ostali smo doma vse do zadnjih let. Vmes so posegle vse mogoče in nemogoče težave od političnih do finančnih. V gorah smo se med tem pridno pripravljali. Posebno smo se udejstvovali v zimski alpinistiki. Preplezali smo mnogo zasneženih sten, včasih celo v zelo kritičnih razmerah, vse z namenom, da bi bili kos zapadnoalpskim razmeram v vseh oblikah.

Končno je leta 1950 odpotovala mala skupina šestih alpinistov v francoske gore. Ta odprava ni imela uspeha, prvič ker je bila poslana v zelo poznem času in drugič, ker so bili v njej nekateri, ki niso veliko plezali, posebno ne pozimi. Druga odprava naslednjega leta je bila boljše organizirana, dasi je tudi imela svoje pomanjkljivosti. Glavna pomanjkljivost je bila v nezadostni opremi in slabi finančni podlagi, pa tudi sorazmerno prekratek čas ni ustrezal za vzpone.

Opisovanja ne bom pričel, kako smo se vozili mimo italijanskih in švicarskih mest, dasi smo tudi tu videli marsikako zanimivost, temveč od takrat, ko smo s prelaza Vallorcine zagledali Mont Blanško skupino. Na prelazu je bil kontrolni pregled v hipu opravljen, samo presedli smo na francosko vlakovno garnituro in bili smo v deželi Mont Blanca. Hitro smo brzeli v dolino proti Chamonixu in nestrpnost zrla na zasnežene gore. V Chamonixu nas je čakal delegat francoskih skavtov, s katerimi smo bili domenjeni v pogodbi za zamenjavo. Nastanili so nas v svojem domu v mali gorski vasi Montroc (1384 m). Vas ima krasno lego v zatrepu Cha-

moniške doline in leži pod ledenikom Le Pissoir. Tu smo se počutili domače, vse drugače kakor v bližnjem Chamonixu, kjer so kar vrele pisane množice letoviščarjev iz vseh zahodnih alpskih dežel. V okolici naše in bližnjih vasi so tudi stali številni šotori skavtov.

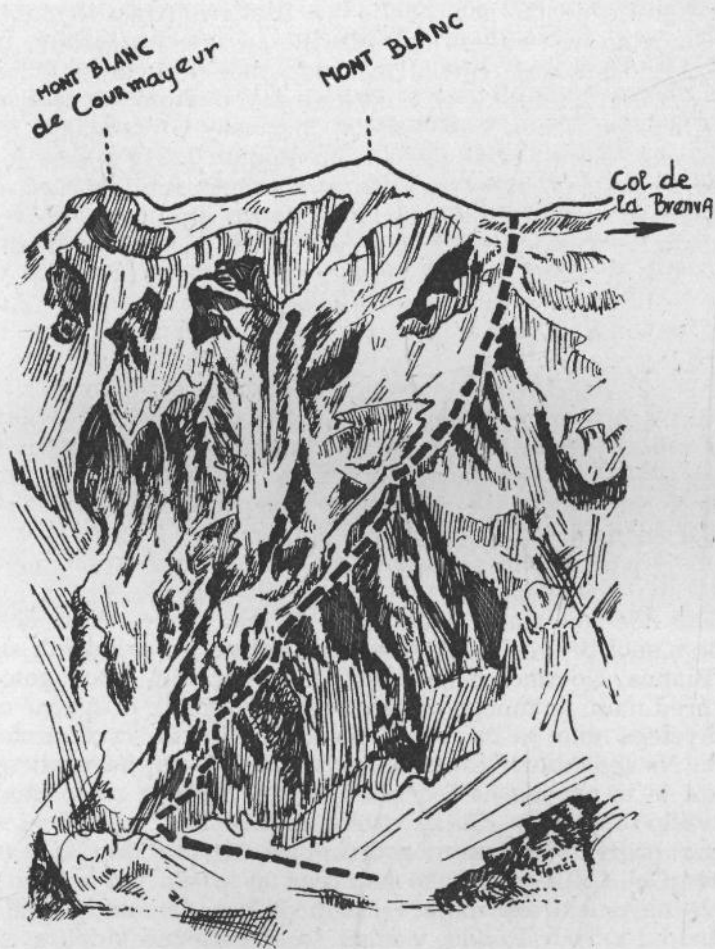
Prva dva dneva po prihodu smo v glavnem počivali in se pripravljali za vzpone. Odšli smo tudi na razglede v okolico. Mene kot geologa je zanimal ledenik in njegovo groblje, Zupan je izkoristil priložnost in odšel s tečajniki plezalne šole, ki so stanovali skupaj z nami, na neke skale. Pokazal je tam nekaj fines iz plezalne tehnike in pri tem žel splošno pozornost. Jeseničani so odšli po svoji stari navadi s Krušicem na čelu na bližnji vrh na razglede.

Zvečer smo prišli zopet vsi skupaj. Že naslednji dan je bilo treba napraviti načrt, zato smo po večerji napravili posvet. Za prvo turo smo se vsi skupaj odločili za Mont Blanc. Ker večina še ni bila na vrhu, si je seveda vsak želel najprej nanj. Zaradi večjega uspeha smo se delili v dve skupini: Verovšek, Perko, Zupan in jaz smo se odločili za vzhodno steno preko Brenve, ostali pa za navadni pristop z grebenskim prečanjem celotne skupine.

Bila je nedelja 29. julija. V spominu mi je ostal lepi sončni dan. Pred tednom sem bil še na Korošici in z vrha Ojstrice smo zrl sive vršace Grintovcev v ravno tako lepem poletnem dnevu. Neverjetno dobre volje sem bil sedaj, ko bom čez dva dni zrl iz še enkrat višje gore novo, zame toliko želeno pokrajino.

Po kosilu smo z električnim vlakom zapustili Montroc in se odpeljali v Chamonix. Tu smo takoj presedli na malo ozkotirno gorsko železnico in z njo prišli na Le Montensers. Ta železnica nas je dvignila 900 metrov visoko in prihranila tri ure hoje, seveda smo morali s tem plačati tudi 350 frankov. Na postaji je mrgolelo ljudi kakor na kakšnem sejmu. Bili so to večinoma letoviščarji, finančno dobro založeni. Vozijo se običajno do hotela in nato nazaj. Seveda služi njihov izlet bolj reklamnim kakor planinskim nagibom. Mi smo prav hitro zapustili vrvež in se po ozki poti spustili na ledenik Mer de Glace. Tu smo nato dalj časa občudovali mogočno granitno piramido obeh Dru-jev. Ne vem, če mi je še kaka gora zapustila v spominu hkrati lepoto in strah, kakor ta dva vrhova. Vrh ni visok niti štiri tisoč metrov (3754), a vendar se močno odraža v bližnji okolici. Prvič je bil glavni vrh premagan leta 1878, čez 10 let pa je že sledilo grebensko prečanje. Največji problem te gore je njena severna stena, preplezana leta 1935.

To nedeljo je bil lep dan, zato smo po ledeniku hodili počasi in si razgledovali za nas nov svet. Kmalu se nam je odprl pogled na umazan lednik Gl. de la Charpoua z zobčastim vrhom Pic Sans Nom in štiritisočakoma te skupine L'Aiguille Verte in Les Droites. Vse to so divji nazobčani vrhovi z ogromnimi ledenimi vesinami in kuloarji. Rjava ostenja z umazanimi madeži ledu so bila bolj odljudna kakor vabljava. Le na grebene bi se še nemara spravil, ostalo je bilo nezanimivo in odbijajoče. Popolnoma drugačno podobo je kazal pred nami stoječi Grandes Jorasses. Njegova severna stena

je bila hkrati 1000-metrška ledena bariera. Ob pogledu na to veličino skoraj ni bilo pripomb. Spomnil sem se na čase, ko smo doma važno debatirali o činitvah v Alpah kot popolni mojstri v ledu. A tu smo bili le nemi opazovalci. Na tihem smo občudovali one redke srečneže, ki so se tu srečno prebili preko. Toda kljub temu je v nas tlela tiha želja po dejanju in ves čas dolge poti po ledeniku so bile moje oči uprte ob oba mogočna stebra. Kmalu smo zavili na ledenik Glacier du Tacul. Tu se nam je odprl zopet nov svet, podoben onemu v skupini Aiguille du Verte. To je bil dolg greben nazobčanih les Aiguilles de Chamonix. Ta greben je eden najtežjih in hkrati najlepših grebenov v Centralnih Alpah. Po svoji divjini ga prekaša menda edinole sloviti l'Arête de Peuterey. Začenja se pri Aiguille des Grands Charmoz 3442 m in se nato vleče

preko Aiguille de Grépon, dalje na Blatière Aiguille du Plan in Midi. Običajno se tu plezajo le detajli posameznih vrhov, medtem ko je celotno prečenje silno dolgo, naporno in nevarno. Od Slovencev je dr. ing. France Avčin opravil z vodnikom domačinom Ban Banom klasični vzpon Les Grands Charmoz- Grépon leta 1945.*

Ko smo dosegli kočo Refuge du Réquin (2316 m), se je vreme nekoliko poslabšalo in že smo skoraj na tihem kleli, misleč, da nam je šla tura po vodi. V koči je bilo mnogo alpinistov. V večini so bili mladi francoski plezalci in pa vodniki s svojimi klienti. Ker je tekel čas že proti večeru, je vse kuhalo in pripravljalo večerjo. V koči je bilo preko 60 turistov in skoraj vsak drugi je kupal na malem bencinskem kühalniku. Ko smo primerjali cenike, smo videli, da je to najcenejši način priprave hrane. Seveda smo mi napravili enako. Prišli smo do prepričanja, da bi se kuhanje z lastnimi kühalniki tudi pri nas dobro obneslo. Turisti bi si na ta način prihranili mnogo denarja. Kaj pa bi k temu rekla planinska društva in oskrbniki, je pa seveda poglavje zase. Po večerji smo se usedli pred kočo in Marjan je na orglice zaigral nekaj domačih pesmi. Pridružil se nam je še nosač in nam pravil vojne zgodbe iz pred nami stoječega ledenika Glacier du Géant, kako so mnogi Nemci našli tu svoj ledeni grob.

Tisto noč smo slabo spali, delno ni bilo prave tišine, deloma pa je vsak v sebi premišljeval o bodočih doživetjih v ledenih strminah Mont Blanca. Ko smo se naslednji dan odpravili, smo ugotovili, da je šlo pred nami že mnogo navez. Seveda so imele drugačne namene. Naš cilj tega dne je bil bivak na sedlu Col de la Fourche de la Brenva. Na ledeniku Géant smo navezali dereze, navezali se še nisimo, kot je to navada na ledenikih, ker se nam je zdelo škoda vrvi. Ko je vzšlo sonce, smo bili že visoko na ledeniku. Pred nami so zopet stali novi pogledi. Na levi mogočen orjak Aiguille du Géant (4013 m) s sedlom Col du Géant, preko katerega se je vila gaz v kočo Torino, ki je že na oni strani meje v Italiji. Tik nad nami je stal kratek snežni zid La Tour Ronde, v steni so se razločno videli sveže utrti sledovi v snegu. Le kdo neki si je tu iskal poti! Vsa zadeva se nam je zdela v frontalnem pogledu skoraj na pol nemogoča, rekel bi fantastična. No, ko smo steno zagledali od strani, smo le videli, da ni bila navpična.

Sedlo Col de la Fourche je na podaljšku grebena od Tour Ronde do vrha Mont Maudit, 4471 m. Do sedla smo morali premagati še kratko in precej strmo sneženo steno. Vendar smo imeli srečo, da je bila gaz že napravljena, pred nami pa četvorica alpinistov. Strmina snega je bila tu precejšnja, poleg tega pa je sonce sneg razmehčalo, tako da smo čestokrat morali otresati dereze. Sonce je tako pripekalo, da je kar lilo od nas. Kmalu smo dosegli greben. Od tu se nam je odprl oni sloviti pogled na vzhodno in južno stran Mont Blanca. Pod nami je bil razpokan ledenik Brenva. Nad njim je več

* Pl. V. 1949, str. 140.

Jugovzhodno ostenje Mont Blanca z l'Arête de Peuterey, v ospredju Brenva

kot tisoč metrov ledene stene in serakov. Vsemu temu je dal še divji poudarek znani l'Arete de Peuterey — najdaljši in najbolj divji greben v Alpah.

Po grebenski rezi smo morali še nekaj metrov levo, kjer smo kmalu sredi granitnih skladov zagledali majhno aluminijasto zave-tišče. Bivak je zelo podoben našim bivakom v Julijskih Alpah, velik je približno toliko kot oni pod Splevto, le da je ta postavljen na ravnem, oni v Mont Blancu pa v steno grebena. Bivak se nahaja le nekaj metrov od francoske državne meje in je last CAI (Club alpino italiano). V bivaku smo dobili poleg naveze, ki je šla pred nami, še tri Avstrijce, dva fanta in dekle, ki so se ravno pripravljali na odhod v dolino.

Od njih smo izvedeli, da so njihovi tovariši pred dnevi preplezali znani Hudičev greben, l'Arete du Diable, na južni strani Mont Blanc du Tacul (4247 m). Ta greben je bil pred leti silno razvpita tura, ki so ga pa danes zasenčila druga dejanja. Ravno tako smo izvedeli za uspešen vzpon dveh Italijanov preko vzhodne stene Le Grand Capucin (3838 m) To je kratka, a silno eksponirana plezarija v prvi grebenski glavi Hudičevega grebena.

V navezi, ki je tik pred nami prispela v bivak, smo videli znane švicarskega alpinista Andréa Rocha — znanega tudi iz Himalaje. Seveda smo izkoristili priložnost za pogovor in razna pojasnila. Med pogovorom je bilo sonce zašlo že precej visoko. V skalnatem

zavetju je bil mir in spravili smo se na ozke granitne bloke in predali žgočim žarkom višinskega sonca. Sonce je bilo tako močno, da so se v presledkih lomili včasih tudi ogromni ledeni seraki in se s strašnim grmenjem v obliki plazov zrušili na ledenik Brenve. Dopoldne so se usipali iz pobočja Mont Blanc de Courmayeur in grebena Peuterey, popoldne pa iz glavnega vrha in Brenve. Do sedaj še nisem videl takih plazov, ki bi v obliki megle zakrili del stene. Kar tesno nam je postalo, ko smo pomislili na prihodnji dan in turo ravno preko stene, kjer so danes tako grmeli plazovi. Najraje bi na tistem tisti dan načrt spremenil, in če do prihoda v bivak ne bi bil imel določenega načrta, bi bil naslednji dan plezal Hudičev greben, čeprav je težji kakor Brenva, a videti je bil manj objektivno nevaren.

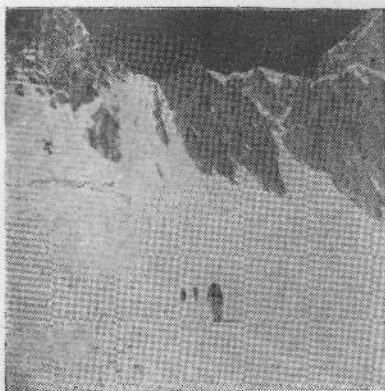
Do večera je prišla v bivak še ena naveza Italijanov iz Courmayeura, med njimi tudi mlada dama. Pozneje smo izvedeli, da imajo isti načrt. Sedaj se je začela »borba« za prostore. Medtem ko smo mi hodili okrog bivaka, so se Italijani vlegli na pograde in na njih tudi ostali. Ostalo nam je le malo prostora. Bili smo stisnjeni kot sardine, da takega še ne pomnim. Sreča je bila edino le ta, da smo ob pol dvanajstih ponoči že vstali in se začeli pripravljati na turo. Najprej je odšla skupina Andréa Rocha, mi štirje kmalu za njimi. Bilo je precej temno. Morali smo sestopiti po ozkem kuloarju proti ledeniku Brenve. Spredaj so imeli baterijo in hodili tesno drug za drugim. Sam sem nekoliko zaostal in ko sem dospel na sredino žleba, sem se znašel v zadregi. Dolgo sem iskal in sekal stopinje v led, da sem zopet našel sled in dohitel ostale, medtem pa je skupina Andréa Rocha vstopila v svojo smer, in sicer v znano klasično smer La Sentinelle Rouge. Ura je bila ena po polnoči, ko smo stali na belem, snežnem grebenčku, imenovanim Col Moore (3480 m). Tu je bilo vznožje vzhodne stene najvišje gore v Evropi. Bila je tišina in pa mrak, da smo jedva razločili daljna temena temnih vrhov. Le daleč doli pod nami v dolini Val de Ferret in Aosti, tam je bilo mnogo luči, ki so bile kot kaka prikazen v pravljicni deželi.

Preden smo začeli s plezanjem, smo se še opremili. Sprva smo bili v zadregi, kje bi vstopili. Že ko smo prejšnji dan hodili po ledenikih, smo se večkrat spraševali, kje bi začeli. Vse je bilo monotono. Pri nas imaš vedno kaj, žleb, polico, steber itd. Tu pa je vse prepredeno s skoraj enakimi skladi in plezalec, ki prvič to okusi, je res lahko v zadregi. Sprva smo plezali naravnost po grebenu in smo se morali po dveh raztežajih vrniti, ker zaradi teme nismo razlikovali terena nad seboj. Nato smo zavili nekoliko na desno in poskusili po nekem žlebu in tu je šlo. Na vrhu smo potem videli, da bi šlo tudi po prvotni smeri. Nekje daleč na levi smo zagledali luč skupine Andréa Rocha. Sedaj smo bili na grebenu in plezali po njegovi levi strani. Plezali smo deloma po snegu, deloma po granitu. Bilo je to čudno, včasih zelo mučno plezanje. Plezali smo namreč zaradi stalne menjave snega in ledu v derezah, in to celo v temi. Sreča je bila, da smo na kritičnih mestih našli dobre oprimke, ki so

V soncu ledenika Géant

Foto Kočevar

Pod sedlom Col de la Fourche

Foto Kočevar

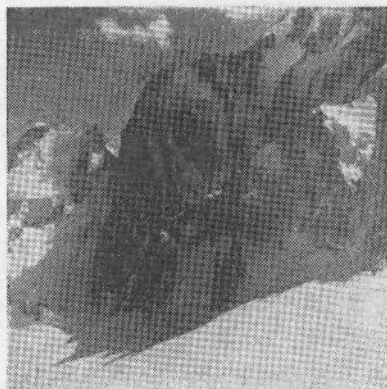
v granitu kar kolosalni. Odlika granita je, da je trden; kjer je opriemek, ta običajno drži in je volovski, kjer ga ni, ga pa ni in se moraš zmazati, kakor veš in znaš. Včasih smo prišli na polico, kjer je bila skoraj sama prst. Ob štirih se je začelo daniti. Prvi del smo torej v glavnem z malimi izjemami preplezali v granitu. Zaradi hitrejšega napredovanja si je eden od vsake naveze dereze odvezal, da bi lažje plezal v skali. Ta kombinacija se nam je sijajno obnesla, tako da smo prvi del napravili ravno do dneva. Sedaj so se začela strma snežna pobočja, prekinjena s kratkimi skalnimi odstavki. Da pridobimo čas, smo plezali vsi hkrati. Vendar teren ni bil za tak način plezanja; morali bi bili dvakrat paziti. Posebno delikatne so bile strme prečnice, kjer je bilo potrebno že dobro znanje hoje v derezah. Kmalu smo dosegli ozek, zelo eksponiran mejni greben, oster kakor nož. Po svoji obliki me je spominjal na zasneženi greben Kopinškove poti v Ojstrici, ki sem jo plezal pred leti pozimi. Sploh pa sem opazil, da se svojstva med zimsko K. potjo na Ojstrico in Brenva grebenom zelo skladata, če majhno lahko primerjam z velikim. Greben se je končaval v strmi snežni steni. Že pod grebenom smo opazili, da smo se morali večkrat v plezanju za hip ustaviti v gotovih časovnih presledkih, z vsakim metrom se je to stopnjevalo in pri prvi večji razpoki v ledu smo si izbrali večji počitek. V tem se je že naredil dan in osvetlili so nas sončni žarki. Morali smo si nadeti očala. Bili smo že nad 4000 m visoko.

Pod izstopnim grebenom nas je presenetil dokaj strmi ledeni skok čudne oblike. Ko sem pogledal na rob, se je površina ledu zableščala v soncu, kakor na mirni vodni gladini morja. Ko sem načel skok, sem imel občutek, kakor da sem stopil na skalo; vse neusmiljeno strmo in gladko. V roke sem prijel svoje težko ledno kladivo, v eni roki pa držal cepin. Ta kombinacija se mi je zdela najboljša. Že doma sem pred leti plezal s Cicem v severni steni Šit nad Planico

Pri bivaku na sedlu Col de la
Fourche

Foto Kočever

Spodnji del grebena Brenve v
ozadju l'Arête de Peuterey

Foto Kočever

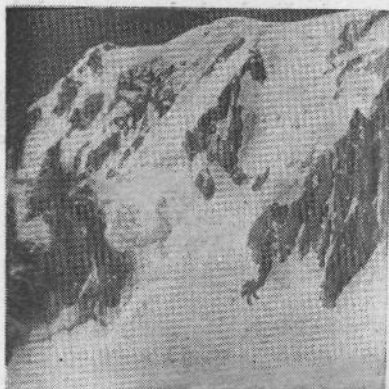
na isti način. Tako sem si stopinjo za stopinjo utiral pot preko ledene stene. Vsak stop je moral biti siguren, kajti v nasprotnem bi oba z Marjanom premerila strahovito višino doli v Col Moore.

Ko je zmanjkalo vrvi, sem obstal ravno v sredini na zelo nerodnem položaju. Druge pomoči ni bilo, kakor napraviti dva dobra stopa in zabiti ledni klin. Hipoma, ko je bil klin zabit, sem dobil občutek sigurnosti, čeprav se nanj niti obesiti ne bi bil upal. Marjan, ki je kmalu došel do mene, je nato preplezal še zadnji del in stali smo na udobni snežni ploščadi tik pod vrhom. Tu smo zopet obstali nekaj časa in z zadovoljstvom zrli v ledeno globino. Zupan, ki je ravno prišel izza vogla, nam je javil, da italijanska naveza, ki je plezala za nami, pridno poglavlja naše stopinje v ledu.

Do grebena nam je manjkalo še kakih 150 metrov. Pot smo si utirali mimo velikanskih snežnih odlomov in serakov v kratkih vijugah okoli zevajočih razpok. Tudi sneg je bil na vsakem koraku drugačen, iz ledu smo zašli v globok pršič in nato zopet na sren. Sem pa tja nas je spremljal še ostri ledeni veter in nam nosil ledene kristale v obraz.

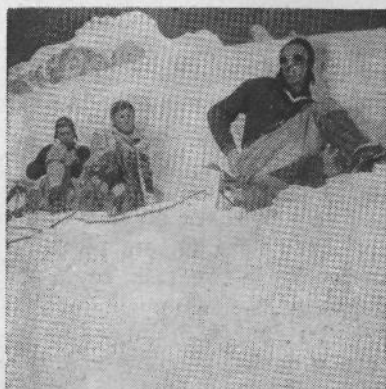
Ob 9. uri dopoldne smo izstopili na greben. Močno nas je presenetil pogled. Mesto divjih in nazobčanih vrhov na južni strani gore smo zagledali zeleni Chamonix s kopastim le Brevent in nizko švicarsko gorovje okoli ženevskega jezera. Dasi do vrha ni bilo daleč, smo hodili nanj dobro uro. Naša hoja je bila podobna hoji starcev, počivali smo na vsakih 50 korakov za kratek hip in nato nadaljevali. Greben od sedla Brenve do vrha ni težaven in je podoben grebenu Zvoha v Kamniških planinah.

Na vrhu smo obstali kake pol ure. Šele tu smo lahko sproščeni uživali pogled na okoliške gore. Med turo je glavna skrb veljala plezanju in varovanju.

Vzhodno ostenje Mont Blanca z
Brenva grebenom

Foto Kočevar

Počitek v levi razpoki sredi
Brenve

Foto Kočevar

Dolga leta smo nosili v mislih načrt pristopiti na vrh najvišje gore našega kontinenta. Ta želja se mi je sedaj drugič izpolnila. Pred letom dni sem na Mont Blanc pristopil sam preko ledenika Bossons in les G. Mulletts. Prespal sem takrat noč v malem aluminijastem zavetišču Refuge Vallot (4362 m) tik pod samim vrhom. Naslednji dan (11. septembra 1950) sem ob pol sedmih zjutraj dosegel vrh in še isti dan prečil oba štiritisočaka Mont Maudit in Mont Blanc du Tacul. Čeprav je v tehničnem oziru to lahka tura, pa je zame bil to eden najbolj tveganih podvigo, kar sem jih kdaj opravil v gorah. Tisti dan sem dosegel kočo Réquin pozno popoldne.

Sedaj smo imeli v načrtu isto pot. Grebenko prečenje Mont Blanca je ena najlepših estetskih tur v tej skupini. Treba je prečiti tri vrhove nad 4000 metrov. Verjetno vas bo zanimalo, kaj pravi o tej turi naš celjski alpinist Andrijo Kopinšek, ki je pred leti kot prvi Jugoslovan preplezal ta greben. »To prečenje čez vse ogromne ledenike pod Mont Blancom od Col du Midi pa do Col de Géanta je prav gotovo ena najbolj impozantnih tur v Alpah. Toliko nepozabnega, toliko vrhov in ledenikov naenkrat ne vidiš nikjer drugod. Tu šele spoznaš, kako ogromna je Mont Blancova skupina. Zadostuje dejstvo, da bi — tako so preračunali — rabil človek za vse možne ture in variante v tem alpskem predelu, ako bi hodil vsako leto dvajset dni, seveda pri ugodnem vremenu — šestindvajset let.«*

Ker sem turo opravil lani, sem vedel, kake težave me čakajo, bil pa sem prepričan, da bo šlo lažje kakor lani, že zaradi tega, ker je bil sneg boljši, poleg tega pa je bila utrta tudi izvrstna gaz. Le eno me je skrbelo. Strma snežna vesina, ki se spušča z Mont Maudita. Tu sem lani jedva sestopil preko velike razpoke v strmini. Strmina

* Pl. V. 1940/38.

snega presega 45 stopinj, pod teboj pa zevajo široke ledene razpoke. Pri nas smo navajeni pri plezanju varovati vsak meter, a tu je položaj zahteval, da plezamo vsi hkrati, kajti drugače bi turo lahko opravili šele naslednji dan. Sploh pa smo opazili, da se v Centralnih Alpah veliko pleza na način, da cela naveza pleza hkrati. Priznati moram, da hoja po ledenikih nujno zahteva hoje v navezi, toda plezanje v snežni strmini brez varovanja ni po mojem pravilno. Tu sta le dve možnosti: ali navezan plezati in varovati ali pa istočasno plezati brez vrvi. S tem plezalec odgovarja sam zase in ni soodgovoren za življenje tovariša, če je pa z njim navezan, pa mu je dolžnost paziti nanj.

Tu je žgalo, huje kakor pred leti v krševiti Hercegovini. Bili smo v zavetju grebena oblečeni v puloverje in vetrovke, da je kar teklo od nas. Toda težav še ni bilo konec. Zadnji del poti proti Col du Midiu je bil tudi zelo strm in veliko pazljivosti je bilo treba, preden smo dosegli sedlo Col du Midi. Precej utrujeni smo se istega dne vrnili v kočo Réquin.

Naša tura je bila končana; takrat si nismo mislili, da bo to ostal tudi edini vzpon v tistem letu v teh gorah. Že ko smo se vrnili v kočo, se je po vrhovih razbesnelo silovito gorsko neurje. Bliski so švigali in grom je paral nebo. Pobočja ledenih gora je zagrnila megla. Od Aiguille du Verte pa do Aiguille du Géant je divjal naravni ples. Naslednjega dne smo na Montensversu zvedeli tudi žalostno novico o gorski nesreči v Wymperjevem ozebniku v Aiguille du Verte. Eden izmed trojice Francozov je zdrsnil. Ker niso varovali, je potegnil svoje tovariše v ledeno globino. Padli so v globino preko 1000 m.

Naslednjega dne smo počivali v našem domu v vasi Montroc. V prijetni sobi smo bili zopet vsi skupaj, obe skupini, in drug drugemu pripovedovali svoje vtise. Radi bi bili šli na ogled, toda zunaj je neusmiljeno močil dež. Nekega dne dobimo v roke časnik z naslovom: »Druga tragedija v Mont Blanških hribih«. Razburjeni smo čitali, da je pred spremembo vremena vstopil v severno steno Grandes Jorasses znani nemški in svetovni alpinist Andreas Heckmeier s tovarišem Köllenspergerjem. Iz časnikarskega poročila smo posneli, da se za njegovo usodo nič ne ve in da je odšla na poizvedovanje reševalna odprava najboljših chamoniških vodnikov. Celo letala so poslali na ogled proti steni. Čez dva dni se je razburjena dolina pomirila. Heckmeier je kljub večkratnim bivakom in viharju le dosegel vrh in se znova vrnil med ljudi.

Vreme se ni in ni hotelo izboljšati. Nestrpni Jeseničani so kljub temu odšli proti vrhu Argentière in Chardonnet. Kljub izredno slabim razmeram se jim je vzpon posrečil. Mi smo čakali v dolini dan za dnem in se pripravljali za nov vzpon. Miha in France na Aiguille du Dru, mi trije, Dane, Marjan in jaz pa na grebensko prečenje Chamoniških igel. Nestrpni smo postajali dan za dnem, čas povratka se je bližal, a mi še vedno čakajoč v dolini. Zadnji dan je kazalo na boljše. Megle so se nekoliko dvignile in zagledali smo na novo zasnežene

vrhove. Čeprav smo bili uverjeni, da je naš zadnji pohod brez pomena, smo le zapustili dolino in se podali v izhodne kočee. Toda tudi slovo nam ni bilo naklonjeno. Naslednjega dne smo se zopet vsi skupaj našli na mokrih chamoniških ulicah.

Drugi dan je prišel čas odhoda. Dokaj hladno smo se poslovili od prijaznega doma in ljudi, še bolj pa od toliko zelenih gora; tem pa smo obljubili obisk pri naslednji priliki.

Domov smo se peljali preko severovzhodnega dela pokrajine Savoje. V Ženevo smo prišli ravno v času, ko je skozi mesto šel karneval. Bil je ravno mestni praznik. V mestu smo uredili še nekaj zadev na konzulatu, nato pa se preko severne Italije vrnili v domovino.

O p o m b a : Lanskoletna alpinistična odprava v Francijo je štela 10 plezalcev. Udeležili so se je: Janez Krušič, Janko Šilar, More Andrej, Medja Maks in Uroš Župančič iz Jesenic; Marjan Perko iz Tržiča ter Miha Verovšek, Dane Škerlj, Franc Zupan in jaz iz Ljubljane. Izkušnje te odprave so pokazale marsikatero pridobitve pa tudi vrzeli našega povojnega alpinizma. Predvsem smo ugotovili, da imamo še dokaj dobro podlago za plezanje v ledu in tu se popolnoma strinjam z mnenjem dr. ing. Franceta Avčina, našega najboljšega poznavalca Centralnih Alp, ki pravi, da izkušnje iz našega zimskega alpinizma zadoščajo za osnovne ture v Alpah. Tudi mi nismo skoraj nikjer ostali v zadregi, čeprav smo včasih zašli v razmere, ki so docela drugačne od naših. Ugotovili smo nadalje, da nam za ture in vzpone v ledu manjka ustrezajoča oprema. Vpliv tega faktorja se močno čuti tudi v naši zimski alpinistiki, ki je skoraj popolnoma zamrla. Ne mogoče zaradi tega, ker so drugačne zime. Negotova dejanja z negotovimi pogoji niso več po našem okusu.

Lanska odprava nam je dala tudi odlične nasvete za bodoče odprave. Razen raznih organizacijskih pomanjkljivosti bi morali v bodoče paziti predvsem na izbiro udeležencev, ki naj bodo kos postavljenim nalogam, dalje naj se uvedejo različna časovna obdobja. Štirinajst dni je za odprave v ledu neznamenit čas. Spomnimo se na primer Heckmeierja, ki je dvajset let hodil pod severno steno Grandes Jorasses, včasih je prebil po celo poletje pod steno, a brez uspeha.

Še ena pripomba! Že dolga leta se sprašujejo slovenski gorniki, zakaj jim do sedaj ni bila dana možnost obiska kakega tujega izvenevropskega gorstva. Ni treba iti ravno v Himalajo. Toda v svetu so gore, ki so sicer nižje od himalajskih, a vedno v sebi nosijo probleme. ki bi tudi naši alpinistiki prinesli sloves in ugled v svetu. Spomnimo se na dejanja Poljakov pred drugo svetovno vojno v Južni Ameriki in Himalaji. Če so Poljaki, ki imajo manj gora kakor mi, bili sposobni doseči take uspehe, zakaj jih tudi mi ne bi? Vsi ti problemi že dolgo let hodijo po glavah naših alpinistov. Upamo, da bodo nekoč tudi nam odprta vrata v svet, da bomo imeli priliko pokazati v tujini pridobitve in izkušnje našega dela v domovini.

S SKUPINO FRANCOZOV PO SLOVENSКИH GORAH

Krepkemu razmahu našega povojnega alpinizma so postale meje slovenskih gora pretesne.

Tudi avstrijske Alpe niso mogli zadovoljiti hrepenenja. Še dlje in više so stremeli naši fantje: Francija, silni Mont Blanc, sanjski Aiguille du Dru...

Toda težave z devizami so se dolgo zdele nepremostljive. Nesporazumi in nerazumevanje so zakrivali, da je naša odprava v Francijo leta 1950 prišla tja šele v jeseni, ko ji je sveže zapadli sneg preprečil vsak resnejši poizkus. Zato si je inozemski odsek PZS nadel nalogo, da odpravo v letu 1951 organizira sam, in sicer z izmenjavo: skupina Francozov naj bi za svoje bivanje v naših gorah finansirala skupini slovenskih alpinistov 14 dnevno udejstvovanje v Chamonixu.

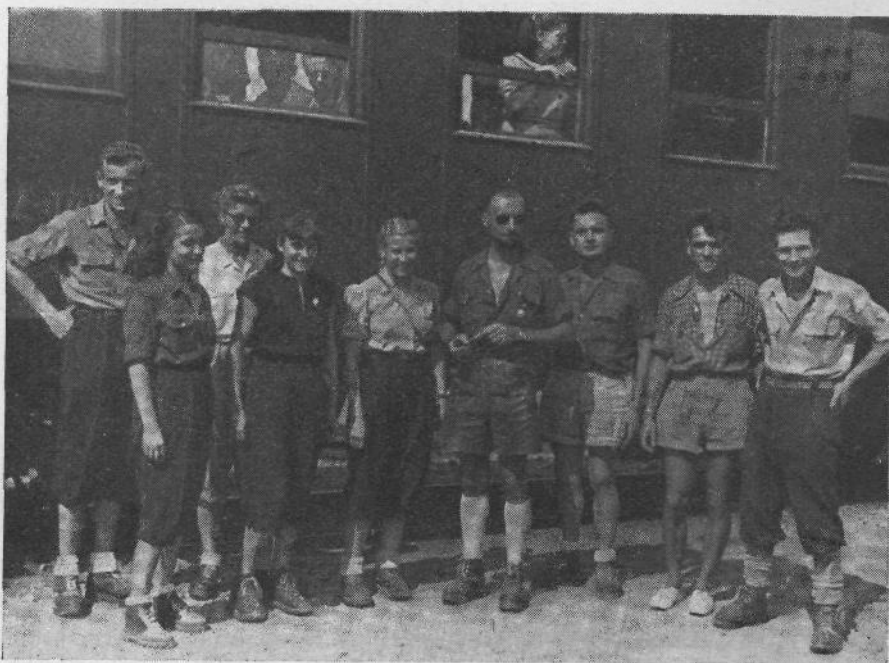
Organizacija francoskih skavtov (Eclaireurs de France) je sprejela ponudbo. 1. avgusta so naši odpotovali v Chamonix, nekaj dni zatem pa naj bi prispela v Ljubljano že tudi skupina Francozov.

Ko me je ing. Dolar nekega dne prišel pobarat, če imam čas in če bi hotela voditi skupino francoskih planincev po naših Julijcih, sem brez pomisleka in z velikim veseljem pristala. Ko pa sem 5. VIII. zvečer stala na kolodvoru in čakala na Orient ekspres, so bili moji občutki kaj mešani. V trenutku mi je postalo jasno, da to ni le neke vrste »zamenjava materialnih dobrin«; to je navezovanje stikov in medsebojno spoznavanje dveh narodov. Zavedela sem se, da bo v veliki meri od mene odvisno, s kakšnimi občutki bodo čez dva tedna ti tujci zapuščali mojo domovino. Navdušeni? Hladni? Razočarani? Ali sem kos nalogi, ki me čaka? — V to razmišljanje se je vmešala še čisto osebna nota, kako me bodo pa pogledali, mene, deklè? Ali ni za njihove pojme malo čudno, da bi jih po hribih vodilo deklè! — Kar odleglo mi je, ko se je na kolodvoru pojavil še dr. ing. Avčin. Skupaj sva pričakala vlak, na katerem pa mojih Francozov — ni bilo.

Po ne vem kakšnem naključju je njihov vagon ostal nekje v Italiji, pa so ga potem priključili nekemu tovornemu vlaku, ki je prisopihal v Ljubljano ponoči. Ne vem, kako so se sporazumeli in kdo jih je napotil v Union. Tam sva jih zjutraj, med kupom vrvi, šotorov in kredencam podobnih nahrbtnikov z dr. Avčinom »našla«.

Ko sem ugotovila, da so med osmimi člani skupine tri deklèta, mi je že kar odleglo. Led pa je bil popolnoma prebit še tisto dopoldne, ko smo si z nebotičnika ogledovali belo Ljubljano s planinami v daljavi. Pogovorili smo se prijetno in po domače: neposredno

Skupina pred odhodom na Gorenjsko

Foto D. Skrlep

sem začutila, da to niso le »tujci«, ampak da so predvsem ljudje, preprosti in iskreni, z eno besedo: hribovci.

Po reviziji njihove prtljage (šotore, kuhalnike in podobno smo pustili seveda kar v Ljubljani), smo se popoldne odpeljali v Planico, zvečer pa smo se že gnetli v nabito polni koči v Tamarju.

Naslednji dan je bil določen za počitek, saj so imeli Francozi za sabo tri dni napornega potovanja. Prišel je pa ta dan prav tudi meni, saj mi je prijetno brezdelje dalo dovolj časa za opazovanje in spoznavanje družbe, s katero bom prerajžala naše Julijce od Tamarja do Bohinja.

Predvsem pa je bilo treba narediti dokončni načrt za naše potovanje. Tu pa je nastala težava. Družba, ki se je med sabo dobro poznala in razumela, vendar ni bila enotna po svojih željah in stremljenjih. Trije od njih, avionski mehanik Rober iz Pariza, ter študenta Pierre in Madeleine iz Grenobla so bili alpinisti, ki so hoteli spoznati najznačilnejše stene in smeri v naših Alpah — ostali pa so želeli videti in prepotovati čim več. Nazadnje smo se le zedinili za načrt, ki bi v precejšnji meri lahko zadovoljil obe skupini, če... če se seveda ne bi vmešalo vreme, in če bi naše skale ne bile iz tako belega, toda tudi tako krušljivega apnenca...

Vse prehitro je mineval ta dan počitka. Tista čudovita jasa med košatimi smrekami pred kočjo v Tamarju, nad katero se dviga

edinstvena silhueta Jalovca, modro nebo z rahlimi belimi ovčicami ter šumenje Nadiže, vse to je tvorilo zunanji okvir debati, ki je kar ni hotelo biti konca. Naše gore ter organizacija planinstva in alpinistike, življenje in delo, nazori in problemi — vse jih je zanimalo. Z vprašanji jim pa seveda tudi jaz nisem ostala dolžna. Iz njihovih direktnih odgovorov, še bolj pa iz njihovih medsebojnih debat sem spoznala, da so problemi, ki sem jih smatrala za specifično naše, pri njih prav tako pereči. Da je tudi pri njih zrasla mlada generacija, ki jo odlikujeta sila in udarnost — da pa je le v njej marsikdo, ki bi se z užitkom zaganjal v severni raz nebotačnika, če bi bil označen s VI. težavnostno stopnjo; da pa je tudi pri njih lepo število gornikov, ki jim gore pomenijo kaj več kot težavnostne stopnje in minljivo slavo.

Zazdelo se mi je, da sta že v družbi teh osmih ljudi zastopana oba ekstrema: mladi Rober, zastopnik pariških alpinistov, ki imajo v svoji plezalni šoli za dolžino vrvi visokih skalah v Fontainbleau-ju detajle VI. a, b in c stopnje, do pravih gora pa tisoč kilometrov dolgo pot — ter umerjeni M. Juppet, rojen v gorah Oisona, član grenobelske ekspediciije na Cap Nord, človek, ki si je sam pomagal iz 20 metrov globoke ledeniške razpoke, v katero je padel pri smučanju nekje v Mont Blanški skupini; M. Juppet je pred to nesrečo veliko plezal, v naših debatah pa je velikokrat poudaril: »Moi, je ne suis pas un alpinist, je suis un montagnard« — in če si natanko prisluhnil, si ujel v tonu teh besed odtенок skritega ponosa.

Mislil da bi bili predebatirali tudi vseh 14 dni, ki smo jih imeli na razpolago, če ne bi bil za naslednji dan na sporedu Jalovec — »glavnina« čez Kotovo sedlo, alpinisti pa v Comicijev raz — zato smo se kmalu odpravili k počitku.

Naslednje jutro me je predčasno zbudil veter, ki je zavijal okoli vogalov; stekla sem iz koč, da se ogledam za vremenom, pa sem že na pragu žalostno obstala: po sivem, nizkem nebu so se vlekli umazani oblaki, v stene koč pa se je divje zaganjal topli in vlažni jug. Kaj naj storimo? Poklicala sem M. Juppeta in mu povedala situacijo: »Vreme za plezanje nemogoče, če pa hočejo, in če tvegajo, da bodo mokri, gremo lahko počasi proti Kotovemu sedlu.«

Kmalu za tem smo se že dvigali po snežišču navzgor. Kljub temu, da je bilo vreme čedalje slabše, so se Rober, Pierre in Madeleine odtrgali od nas in hiteli proti vstopu v steno. Malo me je zaskrbelo, čeprav smo se prejšnji dan zmenili, da pleza vsakdo na svojo odgovornost. Dolgo pa tudi ta skrb ni trajala, saj je postalo jasno, da v raz sam niti vstopiti ne bodo mogli, ker bi jih čedalje močnejši veter dobesedno pometel. — Ni se nam dalo tako zgodaj nazaj v koč; ko pa smo prišli na Kotovo sedlo, je bil veter vedno hujši, s časa na čas je začinjalo rositi, tako da se je le bilo treba odločiti za povratek. Nad ovinkom, ki ga tvori snežišče pod Jalov-

Pred Lipovčevo
bajto

Foto L. Juppet

čevim razom, sem se še prepričala, da so oni trije v sestopu že skoro na grušču, nato pa smo se tudi mi odpravili navzdol.

Tedaj pa je že itak divji veter dobesedno pobesnel. Po cele minute smo čepeli in čakali, da je najhujši sunek ponehal; potem hitro nekaj korakov naprej — toda le, če si pred sabo videl dovolj veliko skalo, katere bi se v naslednjem sunku vetra lahko za silo oprijel. Skoro še hujše pa je bilo »bombardiranje«: pol metra nad zemljo je veter nosil pesek, grušč in za pest debelo kamenje; če si bil sključen, je vse to letelo vate, če bi se pa dvignil, bi te veter prav gotovo prevrnil in odnesel v dolino... Odkrito priznam, da kaj takega še nisem doživela. In če ne bi bila zraven, nikomur ne bi verjela, da je bilo res tako.

Bila je resnično divja simfonija.

Ko smo bili na koncu snežišča zopet vsi skupaj za silo v zavetju, upehani toda neverjetno razpoloženi, je nekdo pripomnil: »Vraiment, les montagnes slovenes ne sont pas une operette...«

Te besede so se mi zazdele poklon. Naj vedó, ljudje s štiritisočakov, da so naše »skromne« gore ne le neskončno lepe na obzorju modrega neba, ampak da nas tudi trdo vzgajajo.

☆

Na povratku v kočó smo za las ušli dežju, ki je potem lil celo popoldne pozno v noč. Francozov to ni motilo, saj so za ta dan imeli hribovskega doživetja kar dovolj. Mene pa je le na tihem skrbelo.

Drugo jutro smo zgodaj odšli iz kočice na vlak, ki naj bi nas potegnil v Martuljek. Hotela sem jim pokazati pogled na Špik iz Pod Srca — zvečer pa bi nadaljevali pot v Mojstrano in v Vrata. Če kdaj sem si danes želela sonca in vremena, kajti le v takem kaže Martuljkova skupina svoje pravo lice in zapeljivo belino.

Jutro pa je bilo sivo in čemerno. Nahrbtnike smo pustili na postaji in vzeli s seboj le nekaj malice. Spotoma smo se ustavili v Lipovčevi bajti, ki so jo ravno zapuščali tečajniki beograjskega planinskega društva. To je bil Babilon! Nekateri so se sporazumevali v francoščini, drugi so si pomagali z italijanščino in angleščino, tretji so pa kar s kretnjami dopovedovali, kaj mislijo. Nekaj časa sem jim prevajala, dokler nisem pred silo južnaškega temperameta in štirih jezikov kapitulirala, in potem le še od strani opazovala ves živ-žav. — S tem smo pa zamudili nekaj »suhih« uric; ko so se Beograjčani le odpravili v dolino, mi pa na pot proti bivaku, ki sem jim ga hotela pokazati namesto obljubljenega razgleda, nad katerim sem že definitivno obupala, se je spočetka rahlo rosenje spremenilo v močan in enakomeren dež... Sedaj smo pa kapitulirali vsi in po najkrajši poti odhiteli nazaj. Na srečo je bila Lipovčeva bajta še obljudena; Milan in njegov brat sta nas povabila pod streho.

Dež pa je padal enakomerno in vztrajno, in sive megle so se spustile prav nad bajto. Brezupno. Ali naj gremo v takem v dolino na vlak, nato pa iz Mojstrane v Vrata?! Nič ni pomagalo, odločili smo se za nepredvideni »bivak«. — Pa večerja? Trije smo stopili na stran, nekaj smo šušljali in pripravljali (da je Milan iz tople bajte odšel v dež in se čez eno uro vrnil s paketom pod vetrovko, tega od gostov ni nihče opazil) — in čez dve uri »pričarali« večerjo, boljše, kot nam jo je pa kdaj koli pripravila oskrbnica v Tamarju.

☆

Naslednje jutro smo odhiteli v dolino, opoldne pa smo že bili na kosilu v Vratih. Ob dobro založeni shrambi Aljaževega doma so se zaenkrat nehale vsaj moje kulinarične skrbi. V Tamarju je bila namreč naša prehrana sicer zadostna, za francoske želodce, ki niso vajeni žgancev in polente, pa najbrže ne najbolj primerna. Ko sem se jim zaradi tega opravičila, niso vedeli, kako bi me pomirili, pa so mi zaupali skrivnost: ko so odhajali v Jugoslavijo, so jih vsi strašili, kaj vse da bodo tu doživeli; najmanj kar jih čaka, je štirinajst dni stradeža. Pa se je Jeannot zmenil z mamó, da ji bo na karto narisal okostnjaka, če bo to res. In pokazali so mi karto, kjer je bil namesto obljubljenega okostnjaka narisana kar precejšen — trebušnik. Dvomim, da bi bili s hrano res tako zadovoljni. Vsekakor pa so s to svojo gesto kot z vsem svojim obnašanjem v 12 dneh našega popotovanja pokazali toliko takta in srčne kulture, kot jo pri nas redkokdaj srečaš.

Ko smo ono popoldne telovadili po Malem Triglavu in po znanih »...traverzah« Aljaževega doma, se je nebo počasi jasnilo. Torej

Na triglavskem ledeniku. Mokri in premraženi, toda odlično razpoloženi...

Foto L. Juppet

nam bo vsaj jutrišnji dan naklonjen? Imeli smo v načrtu, da gremo vsi skupaj v steno — saj je Zimmer-Jahnova smer dovolj lahka, da tudi nealpinistom ne bo delala posebnih preglavic.

V jasnem jutru nas je bilo na poti proti Steni sedem: pet Francozov, Jelka, ki nam je že od Jalovca dalje delala družbo, in jaz — medtem ko so Marinette in Christianne ter Jeannot, ki ni imel primernih čevljev, ostali v Domu.

Vstopili smo v slovensko smer desno kaminov, potem pa smo nameravali po Zlatorogovih stezah v Zimmer-Jahnov izstop. Prvi sva bili midve z Jelko, za nama M. Juppet s Fredom, na koncu pa alpinistična naveza Rober-Pierre-Madeleine. — Z Jelko, ki ji je bila to druga plezalna tura, nisva hiteli; čim pa sem videla za seboj M. Juppet-a, sem nadaljevala. Zato se na oni zeleni travici na vrhu Belih plati nisem mogla načuditi, da tretje naveze tako dolgo ni bilo za nami. Ta čas smo se menili o Steni in o smereh v njej; M. Juppet je izpraševal, kako težke so posamezne smeri, potem pa sem še jaz — nič hudega slutec — pobarala, kakšna se mu zdi smer, v kateri se nahajamo. »Mislim, da bi Bele plati pri nas ocenili s četrto,« je bil odgovor. Začudena sem ga pogledala, da bi ugotovila, ali se šali. Toda ne, govoril je resno. In ko sta mi isto mnenje o četrty stopnji povedala še Rober in Pierre, me je postalo — strah. »Kako bo pa na izstopu, edinem resnejšem mestu cele smeri?« me je skrbelo. Za nameček so se od nekod pripodile črne, mokre megle, ki

so grozile s skorajšnjim »blagoslovom«. Res nisem vedela, kaj naj storim. Naprej ali nazaj? Končno smo se zedinili za naprej, s tem, da se bomo na izstopu navezali vsi skupaj.

Odslej nam je šla vsa reč hitreje od rok, tako da sem na izstopu vztrajala na eni navezi le še zaradi časa in vremena. Pa je bilo prav tako; ko sem se na vrhu stene namreč komaj dobro namestila, da varujem Jelko, je ledeno zapihalo in iz mokre megle se je usula — toča. Pol ure tistega varovanja me je premrazilo do kosti; toča pa je kot preračunano padala ravno tako dolgo, dokler ni bil zadnji zunaj... Potem so bile pa težave hitro pozabljene; hiteli smo čez ledenik, da se ugrejemo. In na poti navzdol nas je pri studencu obsijalo sonce; priznam, da so se moje kosti šele tukaj »odtajale«...

Ko sem Francoze pobarala, kako so se počutili na izstopu, so mi povedali, da se jim je kljub toči zdel mnogo lažji od Belih plati. Kako je vendar to mogoče? Seveda, na izstopu je skala trdna, v Belih plateh ti pa vse, kar primeš, ostane v roki. To pa je za Francoza, ki pozna le trdni granit, na katerem se lahko po mili volji izveša, huje, kot ne vem kakšna izpostavljenost.

In tako smo naslednji dan vsi skupaj, z neugnanim Roberom vred, ostali v dolini. Ni nam bilo žal: ob Steno so se bile zapele prosojne meglice, ki se niso mogle odtrgati niti potem, ko jih je od strani obsijalo sonce. Ponosna Stena, ki nas je včeraj neusmiljeno šibala z ledom, je bila ta dan — kot dekle v tenčicah — vsa mehka in nežna. Kakšno nasprotje.

Sedeli smo na jasi sredi macesnov in ciklam. Pogovor se kar ni mogel razživeti; občudovali smo prelive svetlobe v Steni in vsak je bil zatopljen v svoje misli. — Koliko svojih zmag je s krvjo zapisala ta Stena — zmag nad človekovim pogumom in nad njegovo ničevostjo! Ali je pa kdaj doživela tudi poraz? Nešteto smeri jo danes prepleta — pa vendar... V tem momentu je tako daljna in tako pravljlična, kot da je še danes — nedostopna. In taka bo tudi ostala.

Moje misli so greble po zgodovini, do prvih poizkusov. Potem pa sem se spomnila Zlatoroga, in naenkrat sem doumela, da je v tej prastari pravljici podana večnost in nedotakljivost stene same. Zlatorog je zdravil svoje rane s čudovitimi zelišči iz Doline Triglavskih jezer — in nihče ga ni mogel premagati. Stena pa je vsako smer prekrila s svojo pravljlično lepoto.

Tako sem se bila vživala v te misli, da sem — sama ne vem kdaj — začela pripovedovati o Triglavskem Zlatorogu, o čudotvornih zeliščih in čudovitih vrtovih okoli Sedmerih jezer, o pogumnem lovcu in o nesrečni nevesti. Ko sem končala, so bile dekletom oči vlažne, »le Chamoix au cornes d'or« pa nas je odslej spremljal vedno in povsod.

☆

Potem pa nas je vodila naša pot čez Kredarico in Triglav k Sedmerim jezerom in dalje na Komno. Vreme nam ni bilo naklonjeno, sonca in razgleda skoraj nismo bili več deležni. To pa nas niti

ni preveč morilo. Sama ne vem, kaj nas je držalo pokonci, toda razpoloženje je bilo vedno na višini.

Pri enem izmed jezer smo kar spotoma improvizirali plezalni trening na tistih gladkih plateh. Z Roberom sva morala uprizoriti dvoboj Francija : Jugoslavija. Kdo je priboril svoji domovini zmago, pravzaprav ne vem, gledalci so bili namreč neobjektivni.

S tem pa smo zopet zamudili nekaj dragocenih »suhih uric«. Za kazen smo prišli v nabito polno kočo pri Sedmerih jezerih mokri prav do poslednjega vlakna. Ne sobe, ne postelje ni bilo več, in kar precej časa je trajalo, da smo se vsi za silo posedli. — Nikoli ne bom pozabila tistega večera: ura je bila že skoro deset, jedilnica pa še vedno nabito polna. Jezila sem se, zakaj se ljudje ne umaknejo v sobe, ko vendar vedo, da bo marsikdo moral prespati na klopi v jedilnici. In ko sem kočno le skušala ljudem to tudi objasniti, me je nekdo jezno zavrnil: »Saj tudi mi čakamo, da bodo Francozi že enkrat odšli spat.« Šele tedaj smo uvideli, da smo se že lep čas jezili drug na drugega — čeprav smo bili vsi na istem: »mehka« posteljica na trdih tleh jedilnice. Pa še trdih tal je skoro zmanjkalo.

Na srečo je drugo jutro dež ponehal. Odšli smo proti Komni, pa ne naravnost. Še samotno Črno jezero smo obiskali in z visokih obronkov se nam je za hip zasvetila srebrna površina Bohinjskega jezera globoko, globoko pod nami. Bil je topel poletni dan; sonca je bilo le malo, toda vzdušje je bilo polno vonjav, planinskega cvetja, zrelih trav in — tišine.

Bil je poslednji od dvanajstih dni našega tako prijetnega popotovanja.

Ob najhujšem nalivu še divja vožnja v Škantarjevem predpotopnem vozilu od Zlatoroga do Bistrice; vlak smo ujeli res samo zato, ker je imel zamudo...

V Ljubljani še topel, prisrčen poslovilni večer, potem pa »la ballade etait finie«.

☆

Ko danes pogledam nazaj, se kar ne morem otresti prijetnih spominov. Mislím pa, da se z enakimi občutki spominjajo slovenskih gora tudi moji Francozi. Dokaz za to so mi njihova topla pisma, ki še danes prihajajo, povabilo, naj jih pridem poleti obiskat, da bodo tudi oni meni lahko pokazali čare svojih gora, ter knjiga prekrasnih fotografij z Annapurne (8078 m), s posvetilom:

»A notre chere camarade, qui nous a fait aimer la Yougoslavie et les montagnes slovenes.«

LEDENE JAME

Ledene jame so poleg vodnih jam najbolj zaminiv kraški pojav, ki je že v preteklosti vzbujal pozornost preprostega človeka, kakor tudi zanimanje raziskovalcev krasa. Pojav, da naletimo sredi poletne vročine v nekaterih jamah na velike količine ledu, si ni bilo lahko razlagati. Zato so bila mnenja o vzrokih in pogojih poledenitve dokaj deljena. Pojavljala so se razna tolmačenja in s tem tudi različne teorije.

Po »glacialni teoriji« naj bi izviral led v jamah še iz ledene dobe. V 17. in 18. stoletju je prevladovala »poletna teorija«, ki je vodila do srede 19. stoletja. Nekateri zagovorniki te teorije so trdili, da vlada v jamah pozimi mlačna toplota, poleti pa leden mraz. Do posebno fantastičnih in smelih trditev se je povzpел neki M. Beck, ki opisuje svoja opazovanja takole:

»Ko so pasji dnevi že minili in prehaja poletje v jesen, sledi zrak v ledenih jamah svojim lastnim zakonom. V jesenskih mesecih, ko postajajo noči že hladnejše, led v jamah vidno gine. Z nastopom zime, ko potoki na površju zamrznejo, se prične led v jamah tajati kakor pod vplivom nevidnega ognja. Sredi zime je jama brez ledene oklepa in popolnoma suha; takrat vlada v njej mila toplota. V tem času se zatečejo v jamo neštete žuželke in druge manjše živali, ki zimo težko prenašajo. Poleg rojev muh in mušic, jat netopirjev in družbe nočnih ptic iščejo tod pribežališče tudi lisice in zajci vse do pomladi, ko jame spet poledenijo.«

Drugi pristaši poletne teorije so bili mnenja, da se nahajajo nad obokom jam ležišča saletrove in amoniakove soli, zato se atmosferske padavine, ki pronicajo skozi te plasti, podhlade in pri vstopu v jamo zamrznejo. Spet drugi so trdili, da se pozimi nakopičijo v velikih nepoznanih podzemeljskih votlinah znatne množine mrzlega zraka, ki poleti vstopi v jame in tam povzroča poledenitev. V zvezi s teorijo mrzlega zraka naj omenimo še kapilarno teorijo, po kateri se voda pri pronicanju skozi skalne kapilare podhladi in pri vstopu v jamo zamrzne. Zanimiva je tudi valovna teorija, ki je trdila, da obvladujeta ozračje na površju, ako izvzamemo dnevna toplotna nihanja, v glavnem dva toplotna vala; poletni topli val in zimski mrzli val. Vsak val potrebuje približno pol leta, da prodre s površja skozi zemeljsko plast v jamo. Tako doseže mrzli zimski val notranjost jame šele sredi poletja, poletni val pa sredi zime.

Končno se je morala poletna teorija po srditem boju umakniti zimski teoriji, ki so jo zgradili mnogi resni raziskovalci (Thury, Browne, Krenner, Fugger, Lobmann, Crammer, Kyrle itd.). Dolgoletna natančna opazovanja so dognala, da imajo ledene jame običajno vrečasto obliko z odprtino navzgor. Vhod je obrnjen proti severu ali severovzhodu ali severozahodu, zato sončni žarki ne morejo prodreti v notranjost jame. Na južni strani vhoda je običajno

Na poti v Trnovski gozd

Foto Bar ml.

visoka stena in strmo pobočje. Jama leži sredi gozda; širok vhod pospešuje potrebno zimsko prezračevanje in s tem padec notranje temperature globoko pod ničlo. Vse ledene jame, kjer se led drži skozi vse leto, leže v nadmorski višini okoli tisoč ali več metrov. Potreben je zadosten dotok pronicajoče vode, ker se led lahko tvori le tam, kjer se srečata voda in mraz. Pri mnogih naših ledenih jamah pa je upoštevanja vreden faktor tudi sneg, ki spolzi pozimi ali spomladi v znatnih množinah s pobočja udorne doline v notranjost jame.

Tudi na naših visokih kraških planotah se nahaja vrsta ledenih jam. V katastru Društva za raziskavanje jam v Ljubljani je zabeleženih doslej 19 ledenih jam. V nekaterih je led samo začasen pojav, ki traja tja do začetka poletja, v drugih pa se led vzdržuje skozi vse leto v jami. Doslej največja in tudi najzanimivejša naša ledena jama je Velika ledena jama v Paradani v Trnovskem gozdu.

Sredi bujnega in slikovitega kraškega gozda je na severnem pobočju Mrazovca (1441 m) 90 m globoka udorna dolina, na katere dnu zija mogočno proti severovzhodu obrnjeno žrelo jame. Strmo pobočje udorne doline je v zgornjem delu poraslo z iglastim gozdom, niže spodaj pa zasledimo že alpske cvetke; med njimi je najbolj pogost prvak naše alpske flore priljubljeni sleč (Rhododendron). Čim bolj se bližamo vhodu v jamo, tem revnejše postaja rastlinstvo; le mah in lišaji še lahko kljubujejo smrtonosnemu dihu večne zime, ki gospodari za žrelom. V Alpah sledi v višino gozdnemu ali drevesnemu pasu brezdrevesni ali alpski pas in temu brezrastlinski, goli, skalni

svet. V udorni dolini Velike ledene jame se je razmerje obrnilo. Tu je miniaturni svet sam zase. Čim nižje se spuščamo po pobočju doline, tem nižja postaja temperatura. Vladajočim podnebnim razmeram v dolini se mora uklanjati tudi rastlinstvo, ki se razvršča tako, kakor se vrstijo pasovi podnebja, ki so hkrati pasovi različnih življenjskih pogojev. Zahtevnejše rastline ostanejo v milejšem, višjem pasu, skromnejše se zadovoljujejo z nižjim, osornejšim pasom. Kako se niža z globino temperatura zraka, prikazuje priložena razpredelnica temperatur.

Za zgornjim grlom, ki je tudi vhod v jamo, se odpre 6 m visok in 5 m širok strm hodnik, ki se po 20 m razširi v 14 m široko in preko 10 m visoko ledeno dvorano. Stojimo na ploščadi mogočnega do 15 m visokega ledenika. Med njim in vzhodno steno jame zija 12 m globoka in 3 do 4 m široka zijavka, ki vodi v niže ležečo popolnoma poledenelo dvorano. Sredino dvorane izpolnjuje zamrznjeno jezero.

Ledenik sestavlja v glavnem srenski led. Spomladi se namreč sprožijo, podobno kakor v planinah, s pobočja udorne doline snežne lavine v jamo, kjer se sneg, kakor v Alpah, polagoma spremeni v led. Lednik se konča pri spodnjem grlu jame, kjer je običajno leden sifon, ki zapira pot v nadaljevanje jame. Le v zelo ugodnih jesenih z mnogimi padavinami se ledenik toliko zniža, da se odpre nizek prehod v sosedno ledeno dvorano. Tak primer je bil v jeseni leta 1951, ko se je ledenik toliko znižal, da je med njim in stropom zazijala komaj pol metra visoka in štiri metre dolga odprtina, ki nas je privedla v sosedno ledeno dvorano. V njeni severni steni zija spet večja skalna odprtina, ki se konča na robu 10 m globokega ledenega prepada. Na dnu prepada smo že v globini 130 m, računano od roba planote. Vendar se jama še nadaljuje. Skozi malo odprtino, ki zija ob vznožju prepadne stene, se lahko splazimo v nizko 8 m široko razpoko, ki strmo drži navzdol in se konča na robu novega 70 m globokega skalnega prepada, kjer je v globini 210 m končno dno jame. Zapadna stena ledenega brezna se konča z ostrim grebenom, nekakim sedlom, za katerim leži nova velika skalna dvorana. Tudi to krase v času najvišje poledenitve ledene formacije.

Velika ledena jama spada v skupino dinamičnih ledenih jam, ki so nekake vetrne cevi. Značilnost le-teh je, da se v njih tvori led le v predelih okoli spodnjega grla, medtem ko so bolj odmaknjeni prostori brez ledu, čeprav tudi v teh prostorih ne manjka pronikajoče vode. V zimski dobi pada mrzel zrak skozi zgornje grlo v jamo. Na potu v notranjost se v dotiku s skalovjem, ki se mu je zavoljo poletnih in jesenskih padavin temperatura le nekoliko dvignila, ogreje. Ko doseže zračna struja oddaljenejši predele za spodnjim grlom, se je zrak na skalovju že toliko ogrel, da prestopi kritično temperaturo = 0° in tako izgubi možnost poledenitve. Zato naletimo v dinamičnih ledenih jamah na ločnico poledenitve. V Veliki ledeni jami v Paradani je ta na dnu ledenega prepada v globini 130 m. Ločnica poledenitve ni stalna, temveč niha. Odvisna je od vsakokratne ostrosti zime in množine letnih padavin. Pri dolgi,

VELIKA-LEDENA-JAMA-U-PARADANI

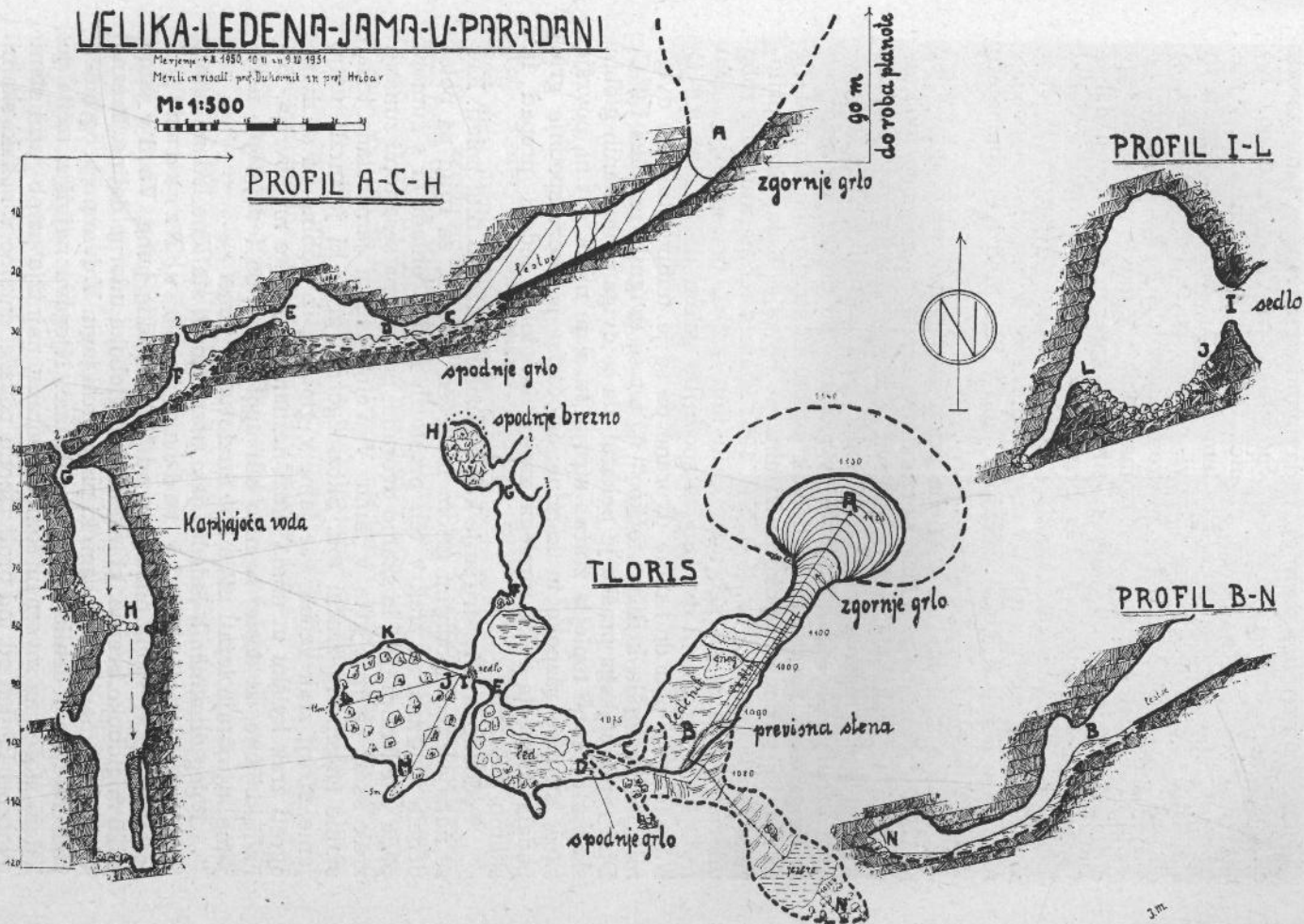
Planjeenje v. k. 1950. 10. 11. do 9. 12. 1951.

Merila en. visocil. prof. Dušan Mikš i. prof. Hrcič.

M = 1:500

215

ostri zimi z znatnimi snežnimi padavinami se notranjost jame zaradi dinamičnega strujanja zraka močno ohladi na večjo razdaljo. Ko nastopi pomladanska odjuga, pronica velika količina snežnice v notranjost jame, kjer zmrzne. Pri tem se tvorijo ledeni stalagmiti in stalaktiti, s sten lijo ledeni slapovi, na tleh pa se tvori talni led, ki doseže lahko debelino nekaj metrov. Kadar visijo ledene sveče na gosto druga poleg druge, se sčasoma združijo v ledeno steno, ki sega do talnega leda. Nastal je ledeni sifon, za katerim se skriva nadaljevanje jamskega prostora. Tak primer smo opazovali tudi v Veliki ledeni jami v Paradani v spodnji ledeni dvorani z jezerom. Poledenitev jam se začne tedaj v zimi, vendar se izvrši glavna poledenitev šele pomladi, ko se srečajo v jami velike množine pronicajoče vode in mraz.

Zračno strujanje ne preneha pri ločnici poledenitve, temveč se nadaljuje skozi neprenehne vertikalne razpoke v neznane globine; pri tem se zrak bolj in bolj ogreva. Kako globoko segajo razpoke v Trnovskem masivu, ni znano. Sodeč po kraških izviri na njegovem vznožju pa segajo najmanj v globino 700 do 800 m, od koder se dviga topli, specifično lažji zrak kvišku in struji nato skozi večje in manjše stropne razpoke in kamine na površje. Kakor kaže priložena tabela temperatur, je 8. XII. 1951 znašala temperatura na robu udorne doline in pri zgornjem grlu min. 2,2° C, pri spodnjem grlu min. 1,2° C, v ledeni dvorani za spodnjim grlom pa že min. 0,6° C. Na nadaljnji poti do skalne dvorane pa se je temperatura še dvignila in prestopila kritično točko $\pm 0^{\circ}$ ter se dvignila na plus 1,2° C. Dim fotografskega praška je pokazal, da se dviga iz neznanih globin skalne dvorane toplejša zračna struja, ki si je našla pot na površje skozi stropne razpoke in kamine; istočasno je skozi spodnje grlo padala pravicata reka mrzlega zraka navzdol v ledeni prepad in skalno dvorano.

Podobno zračno strujanje kakor pozimi opažamo tudi poleti. Ker se nahaja pred spodnjim grlom mogočen ledenik, za njim pa poledenela dvorana, se zrak v teh prostorih močno ohladi in s šumom pada v ledeni prepad in skalno dvorano, pri tem pa sesa topli zunanji zrak skozi zgornje grlo v jamo. V Veliki ledeni jami vlada tedaj stalno enosmerni zračni tok. Skozi zgornje grlo, ki je mrzlo ustje jame, struji zrak vzdolž vse jame v globino, iz globine pa se dviga ogreti zrak kvišku in uhaja skozi neznane dihalnike na površje. Dihalniki jame, ki doslej še niso bili ugotovljeni, so tedaj toplo ustje jame in morajo ležati višje kot mrzlo ustje jame.

Poleg dinamičnih ledenih jam poznamo še statične ledene jame, kamor bi prišteval Malo ledeno jamo v Paradani, ki je samo nekaj 100 m oddaljena od Velike ledne jame. Vhod v jamo je 20 m globoko brezno, ki leži na dnu globoke udorne doline. Brezno se konča v mogočni dvorani, ki pada proti jugu. V dvorani je ogromen podzemeljski ledenik neznane debeline. Njegova najvišja točka je ledeni stožec na severnem koncu dvorane, najnižja pa ob južni steni dvorane. Pogled od tod proti izhodu pokaže, da smo v nekaki skalni

Velika ledena jama — zgornje grlo
(mrzlo ustje)

Foto Bar ml.

Pogled iz Skalne dvorane na sedlo, ki
drži v ledeni prepadi

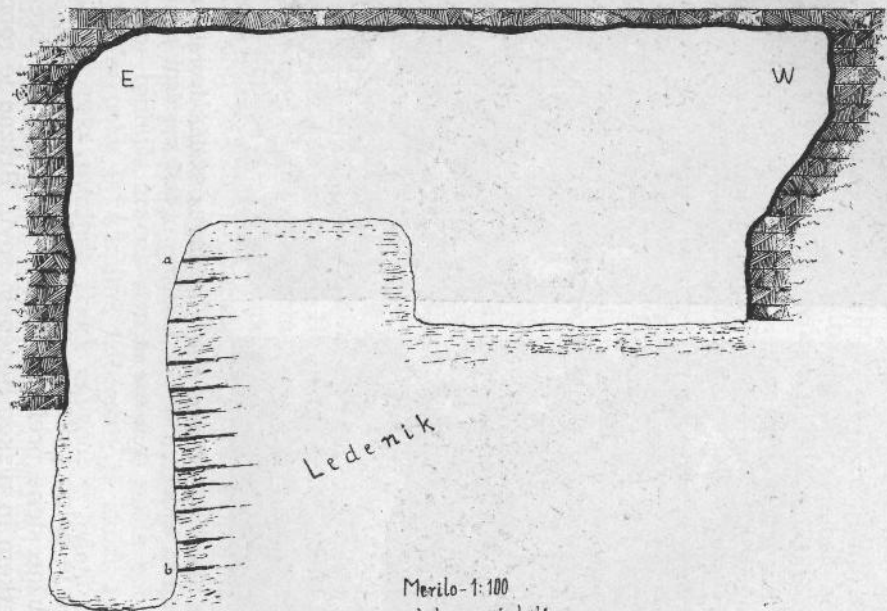
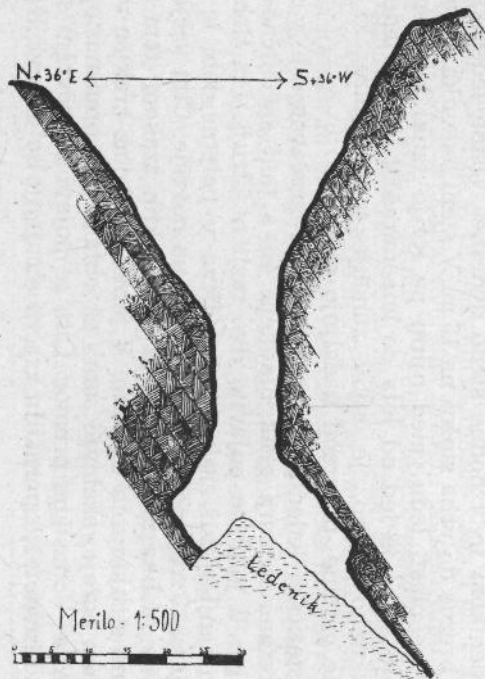
Foto Bar ml.

vreči. Stožec je delno pokrit s suhim listjem in dračjem. V vzhodnem delu južne stene preide ledenik v 10 m globoko brezno, ki se konča v kratkem in nizkem ledenem rovu. Brezno je robna zijavka med ledenikom in vzhodno steno dvorane. Višina ledenika se ceni od dna brezna do vrha stožca na 15 m. V steni ledenika so lepo vidne posamezne plasti ledu, med njimi pa ležijo tanki humusni vložki, ki kažejo, kako je led od leta do leta naraščal. Ko so ledene plasti dosegle neko višino, je vpliv zunanje temperature, ki sega do določene globine, preprečil nadaljnjo rast ledu.

V statičnih ledenih jamah nastopi prezračevanje le v zimi. Takrat postane zunanji zrak hladnejši in s tem specifično težji od jamskega. V jami se pojavita dve različni struji. Pri tleh udara v jamo zunanji mrzli zrak in izpodriva v poletni dobi le nekoliko ogreti jamski zrak pod stropom jame na površje. Čim večja je temperaturna razlika med zunanjim in jamskim zrakom, tem močnejše je zračno strujanje in obratno. V jamo vpadajoči zrak se v dotiku s skalovjem ogreje, skalovje samo pa ohladi. Sčasoma nastopi zračno ravnotežje — nastane premor. Čim se pojavi na površju spet hujši mraz, se ravnotežje poruši in zračno strujanje se obnovi. Kadar pre-

Mala ledena jama v Paradani.

218

Smeri merjene - vzdalje stenjene.

3 m.

stopi zunanja temperatura kritično temperaturo jamskega zraka $\pm 0^{\circ}$, tedaj se omeji zračno strujanje le na vhodni predal jame, v notranjosti pa nastopi popoln zastoj. V statičnih ledenih jamah se vrši tedaj prezračevanje samo pozimi, poleti pa vlada v jami zatišje.

Tudi v Mali ledeni jami je led v glavnem srenski led. Tudi tukaj se sprostijo pozimi in pomladi s pobočja udorne doline znatne količine snega, ki zdrsijo v jamo, kjer sneg sčasoma poledeni.

Ledene jame v Trnovskem gozdu so odigrale v drugi polovici 19. stoletja važno gospodarsko nalogo s preskrbovanjem bližnjih in daljnih krajev z ledom. Led iz teh jam so izvažali v Trst, Gorico, Dunaj, Budimpešto, v Italijo in celo v daljno Aleksandrijo.

Poleg ledenih jam v Trnovskem gozdu in v sosednji Hrušici, je poznanih nekaj ledenih jam tudi v Julijskih Alpah, ki pa še niso preiskane, kakor je nepreiskan še ves naš visokogorski kras Julijskih in Savinjskih Alp. Naši alpinisti tožijo o pomanjkanju problemov v Alpah. Ali bi ne bila hvaležna in zanimiva naloga, pričeti v Alpah z »globoko alpinistiko«, kjer čaka na stotine jam pogumnih in vztrajnih raziskovalcev, da jih odkrijejo in raziščejo doslej skrite skrivnosti alpskega podzemlja?

Raziskovanje alpskega krasa ne služi tedaj samo znanosti, temveč je tudi pomemben gospodarski in tujsko-prometni faktor. Mladi, v zimskih in poletnih viharjih visokogorskega sveta prekaljeni alpinisti, ki tožite o pomanjkanju problemov, pred vami leži nepreorana njiva; kliče in vabi vas alpski kras, kjer lahko preizkušate in jeklenite svoje sile in sposobnosti v doslej še neodkritem in neraziskanem podzemlju našega alpskega in predalpskega sveta.

Temperature v C°

Kraj merjenja	8. VII. 1949	15. X. 1949	18. XI. 1949	3. III. 1950	9. XI. 1951	8. XII. 1951
Rob udorne doline	+17.6°	+7°	+5.3°	+1°	+7.8°	-2.2°
Zgornje grlo	+4.8°	+3°	+0.3°	+0.3°	+5.6°	-2.2°
Spodnje grlo			+0.3°	+0.3°	+0.8°	-1.2°
Ob jezeru				0°		
Skalna soba pod ledenikom				+0.9°		-0.6°
Ledena dvorana za spodnjim grlom						-0.6°
Na dnu ledenega prepada					+1.7°	
Prvo dno skalnega prepada					+2.1°	
Končno dno skalnega prepada					+2.6°	
Skalna dvorana						-1.2°

KRIŽKI PODI — POGAČNIKOV DOM

Ko na podlagi zapisnikov odborovih sej in občnih zborov pišem te vrstice, vstajajo v meni spomini na kraje, kjer stoji novi dom, in na moža, ki ga je pomagal postaviti z vso svojo mladeniško silo, velikim znanjem in energijo moža v začetku najlepše moške dobe. Pred menoj raste zopet lik Jožeta Pogačnika, brez katerega nove zgradbe pri Križkih jezerih najbrže ne bi bilo: V neštetih krizah gradnje je našel izhod; ko so drugi že obupavali in hoteli odložiti to ne malo breme, nas je rešil zadreg. Pogladi je svoje temne, goste lase, nasmehnil se samo v enem kotu ust in kmalu je bilo vse dobro. Bil je tisti, na katerega smo se obračali v denarnih stiskah, razumel se je na gradbeni material, na knjigovodstvo, dajal nam je dobre nasvete. Ko sem ga opazoval pri delu, je vstajalo v meni tiho zadovoljstvo, da so vendarle med nami mlade moči, ki bodo nadaljevale delo, začeto pred skoraj šestdesetimi leti.

Na zadnji seji pred otvoritvijo doma, ki naj bi se po njegovem predlogu imenoval Radovljiški dom pri Križkih jezerih, je izrazil željo, naj bi se na kateri koli način napisala zgodovina te gradnje. Pogledal me je in tako je njegova želja postala formalen sklep. Tako izpolnjujem s tem eno, morda njegovo edino zadnjo željo, željo planinskega delavca, čigar pot in delo sta bila znana le redkim, ki pa je bil ko meteor, čigar pot je dolgo neopažena, da se potem mahoma zasveti in v trenutku ugasne za vedno.

In tako vstajajo v meni osebni spomini: V prvih letnikih Pl. V. je bila priobčena Brinškova fotografija »Triglav s Križkih podov«, pa tudi slika Križke stene. Poleti 1925 sva se s prijateljem Vengarjem odpeljala z zadnjim vlakom v Kranjsko goro, nadaljevala pot skozi Pišnico in Krnico v noči in prišla pod Križko steno, ko je bila še noč. Ko je prvi svit dneva objemal Razor in Prisojnik, sva vstopila in na njenem vrhu postavljala težke fotografske aparate, da bi dosegla nekaj podobnega, kar je dobil na ploščo Brinšek. Pa ni bilo tako lepo! Spodaj je ležalo Zgornje Križko jezero, deloma pokrito še z ledeno skorjo. Šla sva, da si ga ogledava od blizu. Nato naju je objela megla, sledila sva neki markaciji in, ko so se megle razkadile, sva se znašla sredi kamenite puščave na griču, poraslem s travo in planikami. Spodaj se je videla Trenta in pa — streha laške obmejne stražnice. To je bil Rifuggio Seppenhof. Samo spogledala sva se, ker sva se natančno zavedela vsega, kar je združeno s takim prekoračenjem državne meje. Že sva se videla v Gorici v zaporih, tam razvijajo najine negative, midva pa čakava in čakava najmanj dva meseca... Obrnila sva se, samo bežno videla spodaj Spodnje jezero (Splevtsko) in v diru zbežala nazaj, navzgor proti zarezi med Stenarjem in Sovatno. Žive duše nikjer — pač, tam na snežišču se nekaj giblje, nekaj svetlega in temnega. Odleglo nama je, ko sva ugotovila, da se tam hladijo na snegu trentarske ovčice v sopari

Dom je gotov

Foto dr. J. Prešeren

avgustove vročine. V diru sva naravnost padla čez obmejni kamen na ploščo velikega bolvana, ki je ostal še danes na svojem mestu. Tistega objestnega napisa na plošči pa danes ni več:

Hic rimanebimus optime.¹

Ko sem Vengarju raztolmačil ta klasični napis, se je samo namrdnil.

V Vratih sva na povratku srečala lojtrski voz, na katerem se je peljal župnik Aljaž. Ustavil je konja. Med nami se je razvil ta-le razgovor:

»S Triglava prihajata, ne?«

»Ne, s Križkih podov.«

»Zakaj pa ne s Triglava?«

Aljažev obraz je kazal mešanico začudenja in ogorčenja.

»Tam sva že bila.«

»Hi!«

To je bilo moje edino srečanje z Aljažem.

Dohod na Križke pode čez Križko steno je pač najkrajši. Saj poznate Pišnico, poznate Krnico, ker si ne morem misliti, da bi ne bili še napravili poti na Vršič ali vsaj do koč v Krnici. Enourno vzpenjanje po klinih skozi steno je zanimivo, objektivne nevarnosti

¹ V prostem prevodu: Tukaj nam bo dobro biti.

ni in razgled s Križa spada med najlepše, ker se pokaže tu Triglav v vsej svoji mogočnosti in veličastju. Rogljica in Škrlatica, Stenar in Razor, Plevta, Pihavec in Planja obkrožajo kamenito pustinjo, v katere se skrivajo tri jezerca, četrto pa je skrito nekje v Pihavcu.² Bavški Grintavec, Kanin in Montaž v daljavi jim tvorijo ozadje.

Trentarji imenujejo Križke pode na laštah, tisti griček, kjer sva se v kameniti pustinji morala obrniti, pa je Griva (2052 m), kjer stoji danes Pogačnikov dom. Tako sva stopila na tisto mesto že pred dobrimi petindvajsetimi leti in se nama tedaj niti sanjalo ni, da bo kdaj stala tam taka ponosna stavba.

Te spomine sem obujal med okupacijo za ljubljanskim blokom, ko sem bral propagandni članek za otvoritev Tičarjevega doma na Vršiču leta 1912,³ kjer je rečeno, da je treba zgraditi na Križkih podih postojanko, da bo ustvarjena zveza po vrhovih med Vršičem in Triglavom. To misel je vsekako že prej povzelo SPD, kajti poročilo v Pl. V. pravi, da je dr. Tomišek kupil svet na Križu za bodočo postojanko.⁴ Dr. Tuma, kakor je v svojih spisih drugače suhoparen, poudarja, da je rad počival na Grivi na Križkih podih in se krepčal ob studencu pod Splevto.⁵ Nasprotno pa se navdušuje dr. Kugy⁶ bolj

² Prim. dr. Tuma: Razor. Pl. V. 1925, str. 266: »Jezera na Križkih podih imenujejo Trentarji Spodnje ali Jezero pod Splevto, Srednje ali Jezero za Grivo, Zgornje ali Jezero pod Križem. Češki turisti (dr. Dvorský) trdijo, da je še četrto malo jezerce. Kljub temu, da sem pri Trentarjih sem in tja povpraševal, nisem mogel zaslediti tega četrtega jezerca, bržkone bo majhna kadunjica, kjer stajani sneg tvori kak teden lužo.« — Dr. Tuma pa ga je potem vendarle vrisal v svoj zemljevid Julijskih Alp nekje ob vrhu Pihavca. — Po tem četrtem jezercu sem vprašal starega Kravanjo, tistega, ki je zgradil pot na Prisojnik. Ta mi je brez oklevanja potrdil, da jezero v Pihavcu obstoji, da pa je težko dostopno. — Naloga naših alpinistov je, da ga najdejo.

³ Dr. T.: Planinski dom na Vršiču, Pl. V. 1912, str. 17 in sl.

⁴ Dr. Fr. Tomišek: Planinska kupčija na Križu, Pl. V. 1909, str. 27 in sl.

⁵ Dr. Tuma, ravno tam, str. 267: »Lep razgled po robu Križkih podov imaš tudi izpred Srednjega jezera: Križ, Vratca, Stenar, Po robeh, za njimi Vrata, Kamen, Pihavec, Splevta. Med Srednjim in Spodnjim jezerom je hrbet »Na Grivi« 2052 m, od koder je krasen pogled po Belem potoku in Trenti. Tu gori bi pač stala lepo planinska koča s pogledom na Križke pode, Razor, Planjo, Zadnjico in Trento... Vendar se je SPD odločilo izprva za prostor na temenu Križa, konečno za prostor tik Gorenjega jezera. Turistično je ta prostor res dobro izbran, za ture iz Vrat čez Skok in Križka vrata na Razor, ali pa dol grede s Škrlatice. Tvori najprimernejše počivališče med Škrlatico in Razorom, obenem pa tudi lahek pristop na Stenarja in ni daleč na Pihavec, čez katerega bo sedaj interesantna tura na Luknjo in dalje po Plemenicah na Triglav. Sicer pa tudi položaj na Grivi ni nič manj ugoden, ker bi planinska koča na tej krasni poziciji naravnost mikala turista iz Trente gor... Malokje tako rad posedim kakor ob žuborečem studencu izpod pečine na Spodnjim jezerom! Krasen pogled po Trenti, na Plešivec, Grintavec, zeleno gorsko rajdo od Hudega vrha do Krnščice (Šajterne) ob Krnu, Tičarica, pred teboj so: strmi Ozebnik, Zadnjica, čez Ozebnik bele stene Lope, tik nad teboj stožec Splevte, pred tabo zeleni Rimlajt, golo drnasto Čelo, Goličica, daleč v ozadju proti jugozahodu Kobariški stol. Ako prideš razgret od hoje z Razorja dol ali pa izsopel po strmem bregu Belega potoka gor, te vabi hladna vodica in nikjer ne čutiš take slasti mrzlega požirka, nikjer te ne navdaja čustvo globoke hvaležnosti materi prirodi.«

Na Križkih Podih so padle žične pregraje. Zadaj Triglav

Foto dr. Prešern

za kotel ob Mlinarici med Prisojnikom in Razorjem, kjer je bil studenec Mlinarica stalen kraj njegovega odpočitka. Ko so padle žične pregraje na Križkih podih, se je izkazalo, da tista streha, ki sem jo videl pred 25 leti, še stoji nad stavbo, ki so jo Italijani dali ime Rifuggio Seppenhofer in se je sama po sebi vsiljevala misel, da se ta zgradba, ki je bila v resnici zgolj obmejna stražnica, obnovi, popravi in prilagodi zahtevam planinstva.

Ta misel je našla odmev v Ljubljani in pri nas. Društvo je v načelu izreklo pripravljenost, da pristopi k delom. To tembolj, ker je bil Roblekov dom na Begunjščici konec leta 1947 v glavnem že dograjen, v odboru pa so bili podjetni ljudje, ki se niso strašili dela in so si ga naravnost želeli. Tako sem šel v letu 1948 na Križke pode na ogled in obujat spomine. Lepa pot je bila to iz Vrat. V sončnem

⁶ Dr. Kugy: Aus dem Leben eines Bergsteigers, I. izd., str. 70. »So mesta v gorah, ki so značilna kot počivala. Ni tam nobene napisne deske, ki bi to povedala... Skoraj vedno žubori tam studenec iz tal in kak košček travnate ruše se je že na kak način zataboril ali skalica napravila stopničico, da je ustvarjen prostorček za odmor... Tako čudovito lepo počivališče z divnim, ljubko vrelim studencem sredi zelenih rušnatih polic leži v dolu med Razorjem in Prisojnikom...«

dnevu, kot jih je malo, je hlad skozi Bukovje božal čelo, pripeka na meliščih med Sovatno in Stenarjem pa ni prišla več do veljave. Kajti naj so ta melišča na videz še tako dolgočasna, pozabiš nanje in sam ne veš, kako hitro pridobivaš na višini — samo če se vsakih nekaj korakov ozreš v stene Triglava. Od nikoder jih ne vidiš tako lepo frontalno, od dna do vrha v vseh njihovih razčlenjenostih in veličastju. Tudi iz Vrat ne, ker se pri pogledu od spodaj v višino perspektivično skrajšajo. Sicer pa tudi morebitno dolgočasje premine, ko je treba čez Skok samo malo popaziti, ko se je mogoče više gori v dveh kotanjah ohladiti na snegu. Kmalu si ob veliki plošči bolvana ob obmejnem, razpadajočem stebriču za žičnimi pregrajami, ki tvorijo nekako spominsko fantastično ospredje za sliko Triglava v ozadju. Tistega »rimanebimusa« na plošči ni več ... Obledela, danes obnovljena markacija SPD in še kar dobra italijanska držita navzdol proti Trenti in brez težave najdem točko 2052, Grivo, od koder zopet vidim tisto streho. Z drobnimi planikami je naravnost posuta Griva, zapoznel encijanček se skriva v koticu in na skalici se sonči mlad gadič. Oziram se naokoli: Srednje jezero tik za hrbtom v kotlu, Spodnje ne daleč nekje v velikem kotlu pod navpičnimi stenami Splevte. Vse stene obkrožajočih vrhov, vsa razrita in kotanjasta površina Podov samih je vidna, Soča se srebrno blešči v dolini od Loga proti jugu, Krn, Bavški Grintavec, Srebrnjak tvorijo osredje za ozadje, ki ga tvorijo v vijoličastomodrih tonih ko gledališki prospekt Kanin, Montaž in Matajur. Da bi tisti rifuggio spodaj imel lepšo lego, da bi bil pred plazovi bolj varen? Kratek ogled pove vse: Kraj ne ugaja, stavba je zgrajena v vojaške namene in nima razgleda, ovce prenočujejo in vedrijo v njej, premajhna je in škoda bi bila stroškov za obnovo. Edina prednost je zajeti studenec v njeni bližini in bližina Spodnjega jezera. — Jaz pa vidim smučarje, ki drviijo izpod Križa in Stenarja. Naravnost v Beli potok bi jih vrglo, če bi se ne mogli ustaviti pred temi vrati.

Tako je dozorelo prepričanje, da kot gradbeni prostor pride v poštev edinole Griva, ker druge tako razgledne, pred vremenskimi nepravilnostmi tako varne točke na Križkih podih ni. Treba je računati z razvojem smučarstva. Za to pa stavba ob Zgornjem jezeru ali celo na Križu ne bi bila primerna, ker bi bila pozimi nedostopna.

Postojanka kje v bližini Mlinarice? Z Vršiča do nje je pravo gorsko potovanje brez posebnih izgub na višini in brez težkih vzponov, kjer bi se človek s koleni butal v brado. Sprva na vrh Vršiča, potem zložno čez melišča pod Prisojnikom. Že tu se odprejo lepi pogledi na Zadnjo Trento, na Jerebico, Srebrnjak in na stene Bavškega Grintavca. V ostrem ovinku zavije potem steza, vseskozi lepa, absolutno nenevarna v globel pod Prisojnikom, Razorjem in Planjo. Dviga se med grmičevjem slečja, gre skozi skromne naselbine zadnjih macesnov in pride potem na travnate ruše, razjedene od priložnostnih hudournikov. Spodaj je vsa v zelenju gorske travice Kranjska planina z edinim stanom za vole in jalovce. Nehote se vsiljuje vprašanje, kje je vstop v stene Razorja, kje drži pot na prehod med

Razorjem in Planjo, kjer se mora vsekako prevaliti na Križke pode. Mlinarica izvira naravnost izpod skale, počitek ob njej je res užitek pred napori, ki naj bi jih skrivala stena Razorja, zakaj vstop vanjo ne more biti daleč od tu. Ampak za gradnjo večje postojanke tu ni prostora. Vse je preveč zaključeno, vse je nekako preozko, pa ravno v tej ožini očarujoče, a vse je preveč izpostavljeno plazovom. Zato križ čez Mlinarico, ki bi bila preblizu Vršiča in predaleč od Triglava kot nekaka vmesna postojanka. Ampak te poti ti ni treba biti žal, lepa je in postaja zanimiva, ko si izvohal vstop v steno, ki pa je dovolj jasno markiran z vso potjo vred.

Ob vstopu v steno leži v navadnih letih neznatno snežišče, ki je zaradi velikih padavin v letu 1950/51 postalo usodno za Pogačnika. V steni nekaj klinov, nekaj metrov vrvi, ki nudijo navadnemu gorohodcu prijetno spremembo in kmalu si na melišču tik pod vrhom Razorja v višini Škrbine med njim in Planjo. Od tod je pogled na Križke pode edinstven, ker od tu so videti v vsej svoji razsežnosti in formaciji in edino od tu z vrha Razorja jim tvori vrh Triglava, ki gleda čez stene Sovatne in Pihavca, veličastno ozadje. Med Srednjim in Spodnjim jezercem pa boš ugledal novo stavbo — Pogačnikov dom. Če ne pojdeš na vrh, boš pri njej v pičli uri. To je tretji izmed glavnih pristopov na Križke pode; težko je reči, kateri je lepši, gotovo pa je, da se tudi ta, čeprav je najdaljši, izplača danes, ko najdeš zavetišče v domu in zbereš lahko moči za nadaljnje potovanje vse-skozi po vrhovih od Mangrta, Jalovca, Vršiča preko Triglava, Bogatina, Črne prsti vse tja do Porezna in tod dalje do Škofje Loke!

Z Grive pelje v Trento mestoma drzno izpeljana tovorna pot navzdol proti strugi Belega potoka, ki ga prečka, se spusti v gozd in potem doseže Zadnjico in Trento. Sedaj, ko je pot popravljena, je omogočen dostop iz Trente vsakomur, tudi tistemu, ki gora ni vaje in bo nova postojanka gotovo cilj kot izletniška točka leto-viščarjem, v zgodnji pomladi pa smučarjem iz Trente.

Tako je bila v odboru zavržena misel, da bi se italijanska stražnica popravila ali povečala, da bi se nova postojanka zgradila kje drugje, gradnja sama pa se je odložila leta 1948 na prihodnje leto. Na seji dne 7. IX. 1948 se je to stanje ugotovilo in na seji dne 23. XI. 1948 je bilo dognano, da je kredit za napravo načrtov odobren, odobril pa se je tudi dogovor s projektantom za njih izdelavo.

Na občnem zboru 28. XI. 1948 je bil nato sprejet sklep, da se postojanka zgradi pri Križkih jezerih pod pogojem, da se dobijo nakaznice za potrebni material, načrti pa da so pripravljeni in zelo lepi. Predložili so se gradbenemu odboru pri PZS, ki prvotno napram njim, kakor tudi proti gradnji sami ni zavzel ravno ugodnega stališča, zaradi česar se je odbor na seji 25. I. 1949 izrekel za to, da je pripravljen pri načrtu upoštevati eventualne notranje preureditve, v ostalih točkah pa se z mnenjem PZS nikakor ne strinja. Svoje deloma odklonilno stališče je PZS kmalu opustila in je poslala v Radovljico dva svoja strokovnjaka.

(Dalje prihodnjič)

KOROŠKA IMENA NA NAŠIH SPECIALKAH

Že od nekdanj je jedro Slovencev gledalo z romantičnimi očmi in nekako pokroviteljsko na »zibelko« onstran Karavank (»Korotan je čuden svet«). Le polagoma prodira realno gledanje na one svojstvene razmere in probleme, vzporedno s spoznavanjem razmer, v katerih živijo stražarji naše severne narodnostne meje, posebno še s poznavanjem narečja, v katerem govorijo. Mnogo predsodkov pa še danes ni odstranjenih. Še danes posluša marsikdo govoric Ziljanov, Rožanov in Podjunčanov z občutkom, kakor da bi bilo treba marsikaj na tem jeziku popraviti. V preteklosti se je res tudi kar na debelo popravljalo, posebno pri zapisovanju krajevnih imen. Tako se je sčasoma ustalila pisava, ki ni v skladu z izgovorjavo v narečju.

Vzemimo znani Velikovec; po narečju vseh Korošcev bi se imelo pisati Boljkovec. Pa neprekinjena raba sedanje pisne oblike se je že tako ukoreninila, da na spremembo ni misliti.

Isto je z imenom Borovlje. Vkljub tej stoletni pisavi govorijo domačini še danes Borovljane in sklanjajo ime po pravilih staroslovanskih stanovniških imen na -ane; mestnik se glasi v Borovljah. Če bi pa danes kdo zapisal Borovljane, bi to Borovljanci sami imeli za hudo napako. Pri sedanji pisavi bo torej ostalo.

Dosti pa imamo tudi takih imen, katerih pismena oblika se v stoletnem zapisovanju menja. Severno od Velikovca so znamenite Vovbre, ki nosijo to ime menda od Obrov sem. Pred dobrimi sto leti se je pravilno po izgovoru domačinov začelo pisati Ubre; prišli pa so popravljalci in začeli pisati Vovbre pa tudi Vobre. Pravilno bi bilo ali narečno Ubre ali pismeno Obre.

Vas Klobasnica sredi Podjune je od nekdanj slovela po svoji zavednosti, naši znanstveniki so njeno ime primerjali s podobnimi imeni med Hrvati, to tem bolj upravičeno, ker tudi druga imena iz te okolice (Banja ves, Mohličje, Kasaze itd.) k primerjanju v to smer silijo. Nemci so od nekdanj pisali Globasnitz, pač po pravilih svojega jezika, saj so tudi Konjice zapisovali Gonobitz. Pod vplivom nemščine se je nekako pred 70 leti tudi pri nas začelo pisati Globasnica. Tedaj pa je kmalu prof. Scheinigg v svoji temeljiti razpravi o koroškem narečju ugotovil, da ljudstvo govori dosledno Klobasnica ter zopet vzpostavil to pisavo. Pa ne za dolgo. Tako se je nedavno zgodilo, da se je pisava Klobasnica kritizirala, češ, pravilno je Globasnica.

Še en primer. Tragična Miklova Zala je bila doma v Svatnah sredi Roža. Ko se je pred 100 leti začelo tudi to ime zapisovati, so se oblike stalno menjavale; po nemškem Schlatten so nastale Šlatane, potem Slatina, potem Zlatine, potem... kar ne vem več kaj. In vendar je problem jasen: Svatne so po pravilih preglasovanja v rožanskem narečju nastale iz Svetine. Danes pišejo Korošci Svatne, kar bo temu zgodovinskemu okolju še najbolj odgovarjalo.

Koliko takih primerov bi se dalo še navesti, pa naj bo prednjih dosti. V glavnem itak razkrivajo vzroke nihanja: nepoznanje narečja in vpliv nemščine.

Vsi narodi so se po dolgih poskušnjah nekako uradno dokopali do one stalnosti, ki je za geografsko imenovanje potrebno. Na Koroškem pa se ravno v uradnih »Repertorijih krajev« izkazujejo slovenska imena precej spakdrano, menda po samovolji komisarjev pri ljudskih štetjih. Prof. Scheinigg je že po izidu prvega teh repertorijev v prejšnjem stoletju podvrgel tako zlohotno pisavo uničujoči kritiki celo v nemškem glasilu zgodovinskega društva Carinthia. Pa vse zastoj! Prvotne napake se kronično vlečejo od desetletja do desetletja, da obenem z narodnostno statistiko dokumentirajo germanizatorično tendenco.

Isto tako je nezanesljiva slovenska nomenklatura na kartah dunajskega Vojno geografskega instituta stare Avstrije.

In vendar so te uradne objave dostikrat edini vir tudi pri nas. Kak res zanesljiv seznam koroških krajev še ne obstaja.

Ni čudo, da imajo tudi specialke Vojno geografskega instituta v Beogradu vse polno napak na koroškem ozemlju. V naslednjem hočem opozoriti vsaj na glavne in začetni kar z Mežiško dolino, ki se (vsaj na teh kartah) ni še otrsela naznačene obremenitve iz preteklosti. Upam, da se pri kakih novih nakladah teh zemljevidov spravi tudi imenoslovje v sklad z namenom, ki ga morajo imeti, s potrebami orientacije.

Začnimo torej pri širokih vratih v naš Korotan z listom

SLOVENJI GRADEC

Na tem se v levem spodnjem voglu prikazuje nekaj Koroške, naše in avstrijske. Ta svet nam je prijemljivo nazorno in umetniško dovršeno nalisikal v svojih spisih domačin Prežihov Voranc, posebno še s finim poslušom za ljudska imena.

Meža in Mislinja oklepata pred sotočjem hrib Selovec; to ime je na karti po nepotrebnem dvakrat natiskano. Ljudstvo sicer govori Zelovec, to obliko ima tudi Prežihov, končno pa se je menda odločil za Selovec (Od Kotelj do Belih vod), posebno ko prebivalce dosledno imenuje Selance, Selanke. Ravno v imenih za prebivalce pa se ohranja pravi izvor besede.

Južno je močneje tiskano Krušlinja, kar naj bi bilo ime za mejni hrbet med Kotuljskim kotlom (Kotlja) in dolino Mislinje. Na koroški strani je ime nepoznano, domačini poznajo samo Brdinje, tako tudi Prežihov (»na vrhu Brdinj, na meji obeh dežel«).

Naj se tu ustavim pri imenu Kotlje. Menda prvotno ni tvorjeno od besede »kot«, kajti prebivalci se dosledno kličejo Hotuljci, Hotuljke (potok je Hotuljka), pridevnik: hotuljski (znana hotuljska polka). Te oblike ima tudi Prežihov.

Bolj južno čitamo Podurška gora in Podgora, dvoje imen za isti kraj. Ostane naj samo Podgora.

Urška gora (zapadno) naj se črta. Je to reber, ki se niža od Plešivca doli in se pri višini 1189 m imenuje Hom, pri višini 1108 m pa Kal. Podhovník (pod Homom) je napačno, prav Podhomnik.

Jankovci — pravilno Jankovec; na njem je cerkva Sv. Lenart, prav Št. Lenart.

Tudi drobnejša imena so mnoga napačna. Tako na Brdinjah Buhnet, prav Vuhnet.

Južni Brnjak je od Prežiha opisana tragična kmetija Pernjak, tik vzhodno pa grapa Žabengrac — na karti brez imena.

Zahodno: Birkhof naj se piše fonetično Pirkof.

Rimski Vrelec je znan med ljudstvom kot Kisela voda (uradno pa se menda vpeljuje naziv Hotuljska slatina).

Kmetija Ažben je prav Avšven; tam so priljubljeni smučarski travniki.

Severno: Pokrov naj se nadomesti z imenom Smučarska koča. Šratenek — prav Šrotenekar.

Sv. Mohor — prav Šmohor.

Miha — prav Mihev.

Riha — prav Rihar.

Zahodno: Hiša Miheljač je podrta, kraj se imenuje Miheljačevo.

Obritan se navadno zapisuje Obretan.

Macegoj — prav Macigoj.

Presenc — prav Prosenc.

Zmešnjava je okoli hriba Volinjak; to ime se drži predvsem višine 886 m in vrste hiš na severnem in zahodnem (ne južnem) pobočju med temi:

Pekavat (ne Pikava) in Stovčnik (ne Stočnik).

Namesto Valjant (s. vzh.) treba tiskati Rifljev vrh.

Pri Lešah se še izkazuje R. uglja, ki je že pred vojno šel na boben.

Sicer pa bi se v Sloveniji mogle označbe R. uglja, R. olova, Tv. hartija in podobne podati slovensko.

Na prostoru med Mežo in Dravo se razprostira Strojansko hribovje (na karti brez tega skupnega imena). Severne sklone zavzema Črnečka in Libeliška (ne Libelička) gora, južne pa Tolsti vrh, Šelenberk (ne Zelen breg). Breznica (ne Brezni vrh), Suhi vrh (dvakrat tiskano, južno naj se črta), Dolga Brda (ne Dolgo Brdo), Lokovica in Lom.

Cerkvici na višini 526 m južno Dravograda bi bilo treba postaviti ime Sv. Križ.

Hudo moti orientacijo, da okoli Guštanja imena niso postavljena na pripadajoče mesto; tako spada Ravne na ravnico južno od Meže, tja, kjer je na karti: Tv. čelika. Severno Stražiški Vrh naj se nadomesti s Stražišče, to je vrsta tamkajšnjih hiš. Vrh 721 m se imenuje Brinjeva gora.

Tudi ime Javornik bi se imelo postaviti na južno stran železnice in ceste.

Ž. st. Guštanj — Ravne se imenuje sedaj Guštanj.

Ob Šelenberku (false Zelenberg) treba označbo potoka Zelenbreški Jarek zamenjati s Šelenberški graben.

Vzh. kmetija Jasninar je prav Jaznikar.

Na Breznici je kmetija Rakitnik (tik vzh. 753 m), katero so Nemci v minuli vojni z vsemi ljudmi prav zverinsko požgali.

Južno: Rutaršič — prav Rutar; Trub — prav Trob.

Severno: Fratnik — prav Tratnik.

Ime Strojna daje ljudstvo skupini hiš okoli cerkve Sv. Urha. Višina 1054 m je Pokržnikov vrh.

Svzh. Prevalj »Škrabec« danes nihče ne pozna več; malo južno je znana kmetija Klemen (na Klemenovem vrhu).

Nihče ne govori »Sv. Danijel«, Prežihov piše Šendanjel.

Južno: Plodar — prav Pludr.

Zahodno: Čestinar — prav Častinar; Hali — prav Olen; — Sonjak prav Sovnak.

Severno: Kristan — prav Križan.

Južno ob železnici: Žoman — prav Stopar (tam znani viadukt).

Južno Mežice: Štalekarov Vrh — prav Štalekarca; poleg:

Polenačji Hrib — prav Šumahov vrh.

Severno: G. Libuše naj se črta, svet spada v Lokovico, to ime naj se tja raztegne.

Iz partizanskega gibanja je znamenita kmetija Šabodin (Svobodin), ki je bila prav nečloveško z ljudmi požgana; nahaja se na poti iz Strojne v Libeliče, tam, kjer je tiskano Nacestnik.

Ob Dravi bi bilo treba označiti ožino pod Libeliško goro z imenom Plaznica.

Prestopimo državno mejo. Na karti je videti južno Drave še košček Podjune, severno pa malo Velikovškega Čezdravja, koder še bivajo Slovenci.

Kar ob meji južno Drave bode v oči Grad Morenšilda. To gospodarsko posestvo menja pogosto lastnike, Morenšilda že davno ni več tam; znano je med ljudstvom: Libeliški grad.

Severno: Lancel na Gori — prav Libeliške Gorče (tudi Gorčiče).

Hrbet Močula 817—819 m se imenuje Sleme; ime Močula treba postaviti na severno pobočje.

Kmetija Jenšnikar — prav Jevšnikar.

Južno: Gradišče — prav Gradiče; Smolnigar — prav Smolnikar.

Ime Pudlas je nemško, tvorjeno iz mestnika: V Podloze; pravilno Podlog (ali narečno Pudvoh).

Kmetija Verdonik (nemško Werdonig) je prav Brdovnik.

Južno: Vesnicen (nemško Wesnizen) je naša Beznica, to pa je reber med Suškima potokoma.

Namesto Kočula naj se stavi Flegarica (to je ime razvpitega samotnega gozda); za južni Kogelnik pa treba staviti Pečnica.

Pečnica, Beznica in Ivnik (vzhodno) tvorijo skupaj Suške hribe.

Hart je nemško ime za Breg.

Pri domačinih bi kdo zastoj vprašal za Spodnjavec in Zgornavec! Znane so tam Dolnja in Gornja ves (narečno Dolja in Gorja ves).

Tudi Švabek je pravilno Žvabek.

Pregelhof imenujejo naši samo Hof.

Kar neverjetna zmešnjava je tudi južno: hrib Kurnik, 911 m, je prav Kortnikov vrh, Kurnikhube pa Kortnik.

Namesto Sv. Mesto je treba staviti Gabernik, za cerkvico 680 m pa namesto Snt. Marija prav Sveto mesto.

Šik je Žik, Artof — Ortof, Stranik — Stravnik.

Vajsenštajn je naš Belšak (Bivšak), Kemel (nemško Komel) pa Komelj (to je okoliško ime).

Snt. Margareten je Šmarjeta na Komlju.

Grable — prav Grablje (okoliško ime).

Severno od Drave moti predvsem ime Kokošnjak za najvišji vrh severno od Dravograda; danes se splošno piše Košenjak.

Tudi ime Labud pišemo danes Labot; govori se: Vabot, z vabota, prebivalci so Vabočani, pridevnik vaboški, reka Vabošenca. Morda je ime nastalo iz Latob (po metatezi zadnjega zloga) po nekdanjih Latobikih.

Farška V. je Fara.

Reka Lavant se zapisuje pri nas Labošnica.

Vzhodno: Burgstal je Trojiška gora.

Ime Na Drumljah se po nepotrebnem komplicira s predlogom Na; zadostuje Drumlje.

Gorski hrbet severno Drave, ki sega prav do Labota, imenujejo naši Gorenjšica; v njem je Valdiger Kg., po naše Jožefov vrh.

Severno: Granit-Tal je nemški Granitz-Tal; na sosednem listu Velikovec se ta okoliš zapisuje Granictal. Kazalo bi slovensko ime Granica pri-
staviti vsaj v oklepaj.

LIST CELJE

Obsega samo v levem zgornjem kotičku še nekaj koroškega ozemlja okoli Črne.

Preglavico dela tu največ ime za najvišjo in med turisti najbolj priljubljeno goro tega kota, ki ima na karti ime Plešivec (Urška Gora), Priročnik za planince pa jo naziva kratko Plešivec.

Čeprav se to prvotno ime propagira že ves čas po prvi svetovni vojni, treba priznati, da ni prodrlo. Turisti govorijo večinoma »gremo na Urško«, bolj redko »na Uršljo« — nevajeno uho se nad tem izražanjem spotika.

V življenju ožjih domačinov pa ima gora tak dominanten gospodarski, zlasti pa vremenski pomen, da jo nazivajo spoštljivo Gora. To ime čitamo večinoma tudi v spisih njenega herojskega barda Prežihovega.

Če bi kdo vprašal domačina za »Plešivec«, ki ta gotovo misli samo na nekdanjo veleposestvo ob južnem pobočju, ki nosi na karti ime »Plešivčnik«. Treba bo najti neko rešitev.

V ostalem je imenoslovje še dosti pravilno.

Popraviti bi bilo malenkosti: Južno »Plešivca« je kmetija Šesernik, prav Šisernik (sedaj požgano).

Zahodno: Jelen — tudi požgano; ta svet pa je splošno znan pod imenom Plane.

Severno: Pri Križu — prav Godčev Križ. Ob skrajnem levem robu karte. — Vrtačnik je kmetija, potok in soteska pa Vrtača.

(Dalje sledi)

DRUŠTVENE NOVICE

II. REDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE V LJUBLJANI

DNE 19. IN 20. APRILA 1952 V DVORANI DOMA SINDIKATOV NA MIKLOŠIČEVI CESTI

Zastopanih 57 društev po 80 delegatih.

Vabilu so se odzvali med drugimi tudi podpredsednik vlade LRS tov. dr. Brečelj Marjan, predsednik »Partizana« minister tov. Polič Zoran, zastopniki CK LMS, Tabornikov, Društva jamarjev itd. Navzoč je bil tudi nestor planincev ter edini še živeči »pipar« tov. Korenčan Ivan.

Z navdušenjem sta bili odposlani resoluciji podpredsedniku vlade FLRJ tovarišu Kardelju Edvardu ter CK KPS, v katerih je bilo izraženo negodovanje nad početjem fašistov v Trstu ter zahteva, da takoj neha mešetarjenje na konferenci v Londonu.

Izvoljeno je bilo delovno predsedstvo, kateremu je načeloval predsednik PD Ljubljana-matica tov. Stajdohar Tone.

Brzobjavne pozdrave so poslali Planinska zveza Jugoslavije, Planinska zveza Srbije, Planinska smučarska zveza iz Sarajeva ter dr. Dovgan Danilo v imenu Smučarske zveze Slovenije.

V imenu društva jamarjev v Ljubljani je zborovanje pozdravil tov. dr. Bohinec Valter, ki je vabil planince z sodelovanju pri raziskavanju kraških podzemskih jam. Pozdrave PD v Trstu je prinesel tov. prof. Jelinčič, ki je apeliral na skupščino, da podeli Tržaškim planincem oporišče na južnem delu Triglavskega pogorja, kar naj bo odgovor napadalnemu pohlepu fašistov v Italiji.

Predsednik PZS tov. Košir Fedor je v svojem govoru navajal med drugim sledeče:

Probleme razvoja fizikulture je ugotavljal CK KPJ in je objavil svoje ugotovitve in direktive za bodoče delo v znanem pismu o stanju in nalogah v fizikulturi. Nanizal je vse nezdavne pojave, ki so se tekom razvoja pojavili v naši fizikulturi tako neprincipielnost, klubštvo, nepotrebno razsipavanje denarja, stremljenje po profesionalizmu, vpliv raznih neprijateljskih elementov v fizikulturnih organizacijah, forumih in športnem tisku, pojave malomeščanstva in sovniščiških izpadov. Vsi ti momenti kot celota so zavirali pravičen razvoj fizikulture pri nas in so s svojimi škodljivimi elementi oddaljvali fizikulturnike od tistih nalog, katere jim je zadala naša država pri graditvi socializma.

Planinska organizacija sicer ni zapadla v glavne napake, ki jih navaja pismo CK-ja, vendar moramo biti do našega dela skrajno kritični, ker le na ta način bomo lahko naše delo izboljšali. Razumljivo je, da se nekatere napake v planinski organizaciji sploh niso mogle pojaviti, kajti v planinstvu ni tekmovanja in s tem odpade marsikatera nevšečnost, ki jo prinaša nezdravo tekmovanje med posameznimi klubi in društvi, odpade pa tudi favoriziranje posameznih tekmovalcev, kar nujno vede do tega, da je skrb društva posvečena le nekaterim članom, dočim so drugi člani prepuščeni samim sebi. Ne smemo pa misliti, da je to naša zasluga, če tekmovanje v planinstvu odpade. Ze tekom poslednjih dveh let smo izvedli načelo prostovoljnega dela tako za funkcionarje posameznih društev kot tudi za planinsko zvezo samo. S tem smo odpravili profesionalno delo v administraciji. Opazili smo tudi zdrav pojav, da posebno med alpinisti skoro ni več tovarišev, ki bi smatrali alpinistiko kot svoj življenjski poklic in zahtevali za svoje udejstvovanje vso materialno podporo društva. Ti pojavi, ki so bili še pred kratkim precej pogosti, so v svojem ožjem bistvu krili v sebi elemente profesionalizma. Tudi šovinizem se pojavlja v naših planinskih društvih, toda le v majhni meri, vendar je potrebno, da tudi v tem pogledu dokončno prenehamo s takim načinom dela, da bodo med društvi vladali resnično pravi in iskreni tovariški odnosi. Vsa društva so planinska društva in imajo z ozirom na specifičnost terena, na katerem delujejo svoje naloge. Moramo ugotoviti dejstvo, da v množičnosti nismo dosegli kakih pomembnih uspehov, čeprav se radi ponašamo, da je planinska organizacija najmasovnejša, ker šteje okoli 50.000 članov. Če pomislimo, da je vseh Slovencev preko en milijon in da jih skoro polovica smatra planinstvo kot svojo življenjsko potrebo, potem moramo ugotoviti, da je % organiziranih planincev napram celotnemu številu prebivalstva Slovenije dokaj malenkosten in da planinska organizacija dejansko še ni postala množična. Važno pri tem pa je, da pri večjem številu članstva društva ne smejo zanemariti kontakta s svojim članstvom. Član, ki samo plačuje svoj letni prispevek za članarino, nima pa nikakega drugega kontakta s svojim društvom, društvo pa ne z njim, predstavlja samo številko, dočim od njegovega članstva nihče nima nikake koristi in ne moremo trditi, da predstavlja tako članstvo organiziranega fizikulturnika, ki naj bi s svojim delom koristil razvoju planinstva.

Po diskusiji o vsebini poročila predsednika so bile sestavljene tri delovne komisije, in sicer komisija za organizacijo, propagando in markacije, komisija za gospodarstvo ter komisija za alpinizem, GRS in inozemstvo. Delovne komisije so zasedale pozno v noč.

Skupščina je nadaljevala svoje delo v nedeljo, dne 20. aprila 1952 ob 8. uri zjutraj.

Iz poročila sekretarja PZS tov. Velnar Miloša posnamemo sledeče podatke. Leta 1951 je bilo v sklopu PZS 68 društev z 49.070 člani (leta 1950 je bilo 60 društev s 56.678 člani). Dvigniti je treba propagando za doseglo višjega števila članstva, ki bi moralo znašati okrog 100.000 članov. Prirediti je treba nedeljske izlete ter podvzeti korake za

cenejše bivanje v kočah. Med mladino je treba prvenstveno vršiti vzgojno delo za pravilni odnos do narave. Organizirati je treba centre za predavatelje in nabaviti diapozitive. Ustanoviti je treba »Planinsko založbo«, ki bi naj obogatila planinsko literaturo. Dvigniti je treba število naročnikov za »Planinski Vestnik«. Markiranje potov se je vršilo po petih markacijskih bazah s 67 markacijskimi odseki, ki oskrbujejo skupno okrog 700 planinskih potov. Oddelek za inozemstvo je julija 1951 izvedel XII. kongres Mednarodne Unije planinskih združenj na Bledu. Inozemske gore je leta 1951 posetilo 112 naših planincev.

Poročilo Komisije za alpinizem je podal tov. Bučar Tone ter prinašamo nekatere odlomke:

Predpostavljamo, da je naša fizkultura del socialistične vzgoje človeka in da imajo vse fizkulture panoge enoten cilj. Ta cilj telesne in moralne vzgoje se odraža v delu planinske organizacije. Lahko pa si odkrito priznamo, da smo včasih ta cilj zapostavili za druge naloge, katere smo smatrali za važnejše. S tem mislim reči tole: Mnogokrat pozabljamo, da je planinska organizacija vzgojna organizacija, da moramo vzgajati značaj planincev, k značaju pa seveda spada tudi politična vzgoja. Planinsko dejanje — morda bolje rečeno vzpon v gore — izlet — je na vsak način eden od kvalitetnih družbenih dejanj, ki doprinaša k vzgoji planinca, pa tudi h krepitvi kondicije človeka. Če nekateri smatrajo planinstvo za dejanja, ki jih človek opravlja zgolj v svojo zabavo in korist, se ne smemo tudi sami postaviti na to napačno stališče, ko obravnavamo naše alpiniste. Včasih pa zamenjujemo udejstvovanje v gorah z udejstvovanjem v planinski organizaciji. Udejstvovanje v gorah je osnovna naloga vsakega planinca, udejstvovanje v planinski organizaciji pa je dolžnost vsakega člana planinskega društva in pri tem drugem delu je treba podrediti osebne interese skupnim interesom društva.

Govoriti o alpinizmu se pravi govoriti o borbi s strmino, skalo, snegom, ledom in kamenjem, govoriti o premagovanju raznih naravnih zakonov, kjer uspeh te borbe ni odvisen izključno od telesne sile, temveč mnogokrat bolj od obvladanja tehnike in poznavanja naravnih pogojev. Govoriti o alpinizmu se pravi govoriti o doživljanju človeka, o nasprotju in skladnosti človeka in gore. Človek je v večni borbi z goro in z vsemi naravnimi elementi, katere premaguje in jih postopoma izkorišča sebi v prid. V alpinizmu ne poznamo borbe človeka proti človeku. Poznamo in doživljamo v alpinističnem dejanju vedno večjo povezavo med alpinisti in ta povezanost je nujna za skupno premagovanje vseh ovir, ki se nam stavijo na vzponu. Alpinistika je vzpenjanje po strmih pečnatom ali ledenem (snežnem) terenu, po smeri, ki ni tehnično zavarovana in kjer nastopa borba človeka s celotnim kompleksom naravnih pojavov, ki kakor koli zavirajo vzpon in kar človek zmaguje s prirojenimi in privzgojenimi posebnimi sposobnostmi ter s posebnim znanjem in pripomočki. Ker v alpinističnem vzponu ne poznamo borbe človeka proti človeku, torej ni nobenega razloga, da ne bi okoliščine, v katerih se vzpon vrši, združeval ljudi. In to potrebo združevanja vsi alpinisti zavestno čutijo in je ponekod velika povezanost alpinističnih odsekov ravno odraz preživetih borb v gorah. Koristnost združevanja alpinistov v odseke pa se kaže v izmenjavi izkušenj in prenašanju dognanj na manj izkušene alpiniste in na planince. Potreba združevanja se poraja pri vseh onih, ki so se borili v naših stenah s težnostjo, navpičnostjo, neurjem, zapadnim kamenjem, plazovi itd. in so včasih tvegali lastno življenje za tovariša. Kako bi potem mogli govoriti o nasprotjih med alpinisti, o nasprotju v planinstvu, saj ni za to prav nobene materialne podlage.

Ugotovljeno je, da je kvaliteta alpinistov le tedaj uspešna in ima možnost nadaljnje dviga, če se je razvila iz širokega števila alpinistov (kvantitete) in da je ekstremizem škodljiv pojav v razvoju našega alpinizma. Kvaliteta, ki se razvija iz ozkega kroga ostane vedno ozka, to je majhna. Majhna v mišljenju, majhna za nadaljnji razvoj. Mišljenje teh ljudi je ozko, ker smatrajo, da ni mogoče nikomur doseči tega, kar so oni dosegli. Podcenjujejo vse ono, kar ni po kvaliteti njim doraslo. Pa še med njimi samimi tli zavist prvaštva. Taka kvaliteta zaide v ekstremizem in je samemu sebi namen. S takim razvojem kvalitete se nikakor planinska organizacija ni mogla strinjati in upam, da se tudi v bodoče ne bo. Ekstremizem ne sme in ne more biti vodilo v razvoju našega alpinizma. Ekstremisti, ki v športnem smislu tekmujejo med seboj, pozabljajo na to, da gore niso torišče medsebojnega tekmovanja. Težnja doseči kvaliteto za vsako ceno, tudi za ceno lastnega življenja, se lahko porodi v človeku, ki ni prešel poti planinstva. Te razvojne poti planinstva pa ni mogoče jemati ozko, namreč, da je moral začetnik preiti vse gore najprej po nadelanih potih. Pojem razvojne poti se poleg tega prvega odraža predvsem v odnosu človeka do gora in do sočloveka. Kdor ima z gorami le toliko skupnega, da so mu le objekt lastnega izživljanja in prvačenja, nima ničesar skupnega z nami in taki ne spadajo v naše vrste.

V letu 1951 je naraslo število alpinistov na 807 od 570 iz leta 1950. Leta 1950 in 1951 so bili izvedeni trije republiški zimski tečaji, republiški ženski alpinistični tečaj ter 83 alpinističnih tečajev, ki so jih izvedla društva. Plezalne šole so bile organizirane v Ljubljani, Hrastniku in Mariboru. Tri odprave v inozemstvo so doprinesle k afirmaciji našega alpinizma v zamejstvu. Izdana so bila skripta pestre vsebine kot pripomoček pri vzgoji alpinistov. Leta 1950 je bilo izvršenih 2347 plezalnih vzponov, leta 1951 pa 1571, od tega leta 1950 14 zimskih in 26 letnih prvenstvenih vzponov ter leta 1951 dva zimska in 26 letnih prvenstvenih vzponov. Alpinisti so v okviru svojih društev izvršili 31.048 prostovoljnih delovnih ur, to je okrog 40 ur na alpinista.

Finančna sredstva je preskrbela PZS v znesku din 461.830.— ter so bila porabljena v sledeče svrhe:

Štirje sestanki načelnikov AO-ov din 31.174.—; trije zimski alpinistični tečaji din 194.929.—; eden ženski alpinistični tečaj din 72.051.—; pomoč AO-em za izvedbo tečajev din 103.292.—; pomoč za literarno delo din 42.707.—; zavarovalnina alpinistov din 17.677.—.

Planinska društva bi morala v svojih letnih proračunih že ob sprejemu istih predvideti znesek za vzgojo alpinističnega kadra.

Iz poročila gospodarske komisije (tov. Škrajnar Tone) dobimo sledeče zanimive podatke:

Poset v planinskih postojankah Slovenije je znašal po vpisih v vpisnih knjigah leta 1950 310.000 obiskovalcev, leta 1951 pa 184.000, torej padec, predvsem zaradi visoke tarife za prevoz potnikov po železnici.

Gradbeni plan za leto 1950 je obsegal 22 društev s 24 gradnjami. V navedenem letu je bil otvoren Dom na Okrešlju, Koča pod Sumikom, Koča pod Golaki, Koča na Trstelju, Koča na Dobrči, Zavetišče pod Špičko, Koča na Čemšeniški planini, Koča na Loki pod Raduho, Zavetišče na Vrhju treh kraljev in Koča na Lipanci. Dograjen je bil elektrovod na Komno in električna centrala pri Triglavskih jezerih. Zagorela je tudi električna luč v Vojkovi koči na Nanosu.

(Konec sledi)

LETOŠNJA PLANINSKA TITOVA ŠTAFETA

Izredne snežne razmere na področju okraja v Tolminu so zavrle pripravljalna dela, ki jih je vodila Planinska zveza Slovenije za letošnjo Titovo štafeto. Izhodišče štafete je bilo sicer predvideno na Triglavu, zaradi nepovoljnih snežnih razmer in pa odločitve PSJ, da krene planinska štafeta iz Bovca, je bila PZS v zadnjem momentu prisiljena celotno organizacijo štafete spremeniti v to smer. Organizacija je v splošnem dobro uspeła. Planinska društva so povsod z razumevanjem in veseljem pristopila k delu, le v Ljubljani je bilo nekoliko manj zanimanja s strani množičnih organizacij.

Štafeta je dne 7. III. 1952 ob 8. uri krenila iz Bovca, nadaljevala pot skozi Boko pri Žagi, nato pa preko Srpenice in Trnovega v Kobarid, kamor je prispela ob 12. uri, hkrati pa je tja prispela tudi stranska štafeta iz najbolj ogroženega predela tolminskega okraja, t. j. iz vasi Borjane. Štafeta je nato nadaljevala pot čez Idsko v Komen in do kraja pred Tolminom, kjer se je nahajal največji snežni plaz. Od tu se je podala v Tolmin, v Sv. Lucijo in dalje v Gorico, kamor je prispela še istega dne v mraku. Goriški planinci so še isti večer prenesli štafetno palico v snežnem metežu in burji na Vojkovo kočo na Nanosu, od koder so jo naslednjega dne zjutraj ponesli postojnski planinci v Razdrto, v Postojno in dalje proti Ljubljani. Pri Dolgem mostu so štafetno palico prevzeli ljubljanski planinci in alpinisti in jo prinesli pred vladno palačo, kjer se je vršil slovesen sprejem. Štafetnike je pozdravil minister dr. Heli Modic, prisostvovali pa so tudi predsednik PZS tov. Košir Fedor in predstavniki ostalih množičnih organizacij.

Štafeta je nato nadaljevala pot proti Zalogu in Zagorju in prispela 9. III. dopoldne na Čebinovo — znani kraj ustanovitve KPS — nato pa na Partizanski vrh, kjer so palico prevzeli trboveljski planinci. Štafeta je nato nadaljevala pot preko Mrzlice, Šmohorja, Laškega in Celja, Šent Jurja, Grobelnega, Št. Vida, Šmarja, Stranj in Mislinj v Rogaško Slatino, kamor je prispela 11. III. zvečer. Od tu je nadaljevala pot proti Krapini in dne 12. III. 1952 ob dvanajsti uri v navzočnosti funkcionarjev PZS in PSH predala štafetno palico hrvatskim planincem na Strahinjščici.

Krapinski planinci so priredili v koči na Strahinjščici planincem gostoljubni sprejem in jih povabili na skupno kosilo, na katerem je bilo izrečenih več zdravic v počastitev rojstnega dne maršala Tita in izražena želja k še globljemu sodelovanju med bratskimi planinskimi društvi.

Na vseh predajnih mestih štafetne palice so se vršili večji ali manjši sprejemi v navzočnosti planincev, zastopnikov ljudskih oblasti in množičnih organizacij, mladine in JLA.

Štafeta iz Bovca je nosila štafetno palico, narejeno iz drevja, ki ga je porušil snežni plaz. V resoluciji se tamošnji prebivalci zahvaljujejo maršalu Titu in ljudski oblasti za takojšnjo in izdatno pomoč ob priliki snežne katastrofe, hkrati pa izražajo čestitke k rojstnemu dnevu maršala Tita.

Štafeta je v Sloveniji prehodila preko 300 km, sodelovalo pa je okrog 400 alpinistov in planincev. Prenos štafetne palice se je vršil deloma na smučeh, deloma peš.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Kranj je zborovalo že 27. XI. 1951, vendar smo poročila prejeli šele konec marca l. 1952. Društvu predseduje tov. Franjo Klojčnik, ki je bil ponovno izvoljen. Iz predsednikovega poročila izvemo, da je PD Kranj s 3200 člani najmočnejša družbena organizacija v mestu. Društvo je imelo zadnji dve leti notranje težave z uslužbenci in s trenji v odboru AO Sodna preiskava je pokazala, da sta bili krivi nepravilnosti dve obsojeni uslužbenki. Tudi v AO se je ozračje očistilo z odstopom dveh odbornikov.

Največji uspeh društva je popolnoma prenovljeni Dom na Krvavcu, kar je stalo preko 2 milj. din. Društvo ima plačanega gospodarja in knjigovodjo, ker je postojanka na Krvavcu iz leta v leto bolj obiskana. Društvo je gradilo tudi postojanko pod Storžičem; s to postojanko hoče odpreti doslej nepoznana smučišča na Zaplati. Društvo ima 14 planinskih skupin, registriranih članov 3280, vendar je članarino plačalo samo 52%. Dejansko število članov znaša torej 1706. Gradbeni odsek razmišlja o vzpenjači na Kališki vrh, s katero bi se smučarjem odprli tereni Vaneža, Plošenc, Mačenske doline in Zaplate. Markacijski odsek je markiral pota v področju Storžiča, Krvavca, Sv. Jošta in Jamnika. Postavil je tudi zimske markacije na Krvavec.

PD Mengeš je imelo 13. III. 1952 v Tovarni glasbil svoj ustanovni občni zbor. Udeležilo se ga je 132 članov. Za predsednika je bil soglasno izvoljen tovariš Jože Mulej. Društvo bo zbralo mengeške planince, ki so bili doslej večji del v PD Kamnik, prirejalo predavanja in izlete, peča pa se tudi z mislijo na postavitev koč na Gobavici nad Mengšem. Za začetek bodo tam odprli zavetišče v poslopju drž. posestev.

PD Tržič je zborovalo 12. II. 1952. Lani je slavilo z otvoritvijo Doma pod Storžičem res pomemben triumf. Pohvaliti je treba podjetje Triglav, ki je društvu v kritičnem trenutku seglo pod pazduho s precejšnjim posojilom. Tržiške postojanke je obiskalo preko 15.000 planincev. Društvo šteje 1102 člana. Opravili so 17.234 prostovoljnih delovnih ur pri Kostanjevčevi koči

na Dobrči, na Kofcah, pod Kladvom, pri markiranju itd. Koči na Konjščici in pod Kladvom sta bili samo priložnostno odprti. AO ima 46 članov, kar pomeni, da je med najmočnejšimi odseki v Sloveniji, le v PD Ljubljani in PD Univerza jih je več. V odseku so bili najbolj delavni tov. Primožič, Costa in Štefe. Markacijski odsek je markiral preko 100 km poti v območju Storžiča, Kofc, Kladva, Dobrče itd. Namestili so skrinjico z žigi in vpisnimi knjigami na vrhu Dobrče, Javornika, na Beli peči, Velki mizici nad Tržičem in pri spomeniku ponesrečenih smučarjev iz leta 1937. Izčrpno poročilo so dali tudi reševalci, ki jih vodi tov. Zaletel. Posebnih akcij niso imeli, pač pa so vzgledno skrbeli za tehnično in organizacijsko izpopolnitev. Društvo je doslej vodil tov. Salberger. Na občnem zboru je bil soglasno izvoljen nov odbor s tov. Globočnikom na čelu. Tov. Salberger se je kandidaturi odrekal.

☆

Sestanek zastopnikov posoških društev. 15. marca 1952 se je v Bovcu v hotelu Triglav vršil sestanek posoških društev, ki so se ga udeležili za GO PZS tov. Škrajnar in Kavčič, gospodarski referent teh društev tov. Jonko ter zastopniki PD Bovec, Sv. Lucija, Jesenice, Radovljica, Tolmin in Gorje (tov. Ostan, Smielowsky, Mervič, Tratnik, ing. Mikuš, Črne, Olip, Pavlin, Rabič, Mrak, Miklavčič, Slamnič, Ipavec, Klinar in Pazlar). Navzoče bi morale biti tudi PD Nova Gorica, pa je iz te gospodarske zveze posoških in gorenjskih društev izstopilo. Gospodarski referent je podal poročilo o svojem delovanju od 1. X. 1950 do 31. XII. 1951. Njegova naloga je bila, da oskrbuje planinska društva z gradbenim materialom, delovno silo in prehrano za planinske postojanke. V ta namen je prejel od PZS din 100.000.— obratnih sredstev, prizadeta društva pa so v sklad gospodarskega referenta prispevala sredstva po nekem ključu. Največ gradbenega materiala je preskrbel za PD Novo Gorico, največ delovne sile za PD Radovljico, največ prehrane za PD Bo-

vec, najmanj dobav je imelo PD Jesenice. Zastopniki društev so podali zanimiva poročila o gospodarskem stanju in delovanju društev. Posoška društva se vsa bore z organizacijskimi in materialnimi težavami, nekatera med njimi n. pr. PD Tolmin in PD Sv. Lucija pa kažejo tudi zgled, kako se te težave premagujejo. V kakšnih gospodarskih razmerah živi PD Bovec, je razvidno iz posebnega poročila. Za gospodarskega referenta pripevajo PD Radovljica 25%, PD Bovec 30%, PD Jesenice 8%, PD Nova Gorica 3%, PD Gorje 12%, PD Sv. Lucija 1%, PD Tolmin 1%, PZS 20% — skupaj 100%. PD Nova Gorica je z 31. XII. 1951 izstopilo iz te gospodarske povezave, vendar bo, ker ni navedlo dovolj utemeljenih razlogov, od PZS pozvano na odgovor.

Novo društvo se je ustanovilo 13. marca t. l. v Mengšu, snuje pa se tudi v Ljubnem.

Zemljevid Julijskih Alp. PZS bo izdala do konca maja t. l. zemljevid Julijskih Alp, na kar že sedaj opozarjamo planince.

Skupščina PSJ se bo vršila 31. maja na Fruški gori.

PD Apatin je nakazalo PZS din 3000.—, **PD Subotica** pa din 10.000.— za oškodovance v Zg. Šoški dolini.

Rado Kočevar s sodelavci pripravlja plezalni, planinski in smučarski vodič.

Gospodarska komisija pri PZS je predložila »superprioritetni« plan za l. 1952, v katerega spadajo: Tržaška koča na Doliču (PD Gorje), Koča na Gozdu (PD Kranjska gora), Valvasorjev dom (PD Radovljica), Koča pod Bogatinom (samo cisterna — PD Bohinj) in Koča na Veliki Planini (PD Domžale). Tudi Dom v Logarski dolini je sprejet med te izbranice.

V GRS je sprejet tudi tov. Škerlep, čigar pes je na tečaju za lavinske pse v Innsbrucku naredil izpit s prav dobrim uspehom. 24. III. t. l. je bil v Tamarju podoben tečaj. Vodila sta ga tov. Perko in Škerlep.

Republiški plezalni tečaj na Korošici se je vršil od 30. marca do 6. aprila t. l. na Korošici. Udeležilo se ga je 45 plezalcev. Povabljeni so bili plezalci iz vse Jugoslavije, a odzval se je en sam tečajnik iz Srbije.

GRS je na spomladanski zbor reševalcev povabila tudi reševalce iz Bosne in Srbije. Zbor bo od 1. od 4. maja pod Storžičem. Osnovala se je športno medicinska sekcija Slovenskega zdravniškega društva, ki bo pregledovala alpiniste in reševalce.

GRS je kupila Mariner pripravo za 1820 šilingov.

Gospodarstvo PD Bovec. Planinsko društvo Bovec ima v svojem območju dve koči, in sicer, Kočo Petra Skalarja na Kaninu, ki ni odprta in Zlatorog v Trenti. Prva služi kot zasilno zavetišče redkim turistom, KNOJ-u in pastirjem. Koča ni bila od leta 1939 oskrbovana, pa tudi popravl ni bilo od tedaj nobenih. Z leti je škoda na stavbi rasla od leta do leta, tako da bi popolna adaptacija zahtevala velik znesek. Doslej je bil dostop do koče zelo otežkočen. Niso mogli izvršiti nikakih popravil. Društvo je ob vsaki možni priliki skušalo obvarovati kočo s tem, da je kočo v jeseni zapiralo in zasilno popravljalo tam, kjer je bila potreba največja. Ob vsakem naslednjem obisku, to se pravi tedaj, ko so oblasti dovolile dostop na Kanin, so našli kočo vedno v slabšem stanju z vedno večjimi poškodbami, katere niso bile povzročene od vremenskih prilik, ampak po večini od obiskovalcev. Vršili so se pravi vandalizmi. Pritliče koče je bilo za zavetišče za koze in ovce. V letu 1951 decembra meseca je skupina 25 članov udarniško nesla 56 kosov temnic (polknov) do koče in s tem zaprla okna in vrata koče, da zavaruje kočo pred zimo.

V letu 1951 je PD Bovec opravilo samo najnujnejša popravila za znesek din. 60.000.—, PZS pa je odobrila za ta popravila din 50.000.—.

Planinska postojanka »Zlatorog v Trenti. V letu 1951 je imela postojanka ca 2800 posetnikov, nočitev je bilo 2152. Prometa je bilo leta 1951 za din 915.000.—. Režijski stroški koče so znašali din 182.997.—. Razlika med nabavno vrednostjo porabljenega materiala in izkupičkom potrošnega materiala je znašala do 31. XII. 1951 din 115.708.—, nočnine so znašale din 41.483.—. Kosmati dobiček ne krije

stroškov koč. V letu 1951 je bil promet manjši od leta 1950, to pa zaradi vremenskih nepravil, katere so ovirale tujski promet ter so prvi gostje pričeli prihajati v Soško dolino šele konec junija. PD Bovec je v letu 1951 adaptiralo planinsko postojanko »Zlatorog«, stroški so znašali din 200.000.—, katere je PZS tudi nakazala. Drobnega inventarja je društvo nakupilo za ca din 100.000.— iz lastnih sredstev. Ta nakup je bil nujno potreben še za obisk Unije ter je bilo društvu kakor tudi PZS veliko do tega, da te go-

ste sprejmejo kolikor mogoče dobro opremljene postojanke.

Ko so že plačali račun za adaptacijo Zlatoroga, kar je opravilo Remontno podjetje Bovec, so dobili ponovni račun v znesku din 79.955.—. Zneska ne more plačati, ker je bila pogodba sklenjena le za din 134.000.— in to v okviru možnosti dodeljenih kreditov.

Postojanka je preko zime pasivna, kakor so vsa gostinska podjetja preko zime v Soški dolini. Cesta je zaradi snežnih plazov pretežni del zaprta.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Naše planine, letnik 1951. Pravo veselje je vzeti v roke to hrvatsko planinsko revijo, ki teši oko z lepo zunanjo opremo, mnogimi čednimi zimskimi in letnimi posnetki iz naših in tujih gorstev in zadovoljuje s prav zanimivimi članki, ki iz raznih vidikov opisujejo in osvetljujejo večno lepi gorski svet domovine in tujine. Lanski letnik ne zaostaja za prejšnjimi; ob spretnem sodelovanju prof. Vladimírja Blaškovića in dr. Borisa Vrutarja opravlja glavni urednik Petar Lučić - Roki, podprt s solidnim strokovnim znanjem in široko razgledanostjo, svoje nelahko delo in nudi na 360 straneh tega letnika nemalo dobrega čtiva.

Predvsem so seveda predmet opisovanja domače jugoslovanske gore, med katerimi so tudi slovenske planine — da začnemo z ožjo domovino — dokaj primerno zastopane. Tako nam ing. Lota Arh - Lipovac opisuje pomladni vzpon v snegu na Špik, Jerko V. Colić pa »klasični« planinski sprehod od Triglavskih jezer mimo koč Bogatinom na Krn in v Tolmin. (Mimogrede: Slovenskemu Kobaridu pač ni treba pripisovati italijanskega imena, Krnsko jezero ni Jezero na Polju, »dolina« Duplje ne obstaja, pač pa planina Duplje). — Branimir Tomljanović slika nočni pohod po plazu in žlebu iz Kamniške Bistrice na Kokrsko sedlo in Grintovec, Vilenjak S. Djumišić nas vodi po dolgi poti iz Samobora preko Brezovca (7 ur) in

Sošic na Trdinov vrh (Sv. Jera) v Gorjancih in v Metliko, Mirko Zgaga opisuje ob dobrih posnetkih zimski vzpon na Jermanova vrata, Brano in Kokrsko sedlo in Grintovec, Aleksander Blažuk pa zimsko turo na bivak II v Martuljku, od koder se je s tovariši povzpel na Dovški križ. — Med članki, ki obravnavajo hrvatske gore, bi bilo omeniti z lepimi slikami opremljeni spis Milana Šafrana o Lički Plješevici in Branimirja Tomljanovića plezanje od Belih do Samarskih sten. Nadaljnji članki se pečajo z Ravno goro, z Velebitom, z Risnjakom, z Učko, s Klekom, z Viševico. Dalmacija je zastopana s »Planinskimi izletji« iz Dubrovnika in Cavtata, z opisom stare špilje Rače na otoku Lastovu, v kateri so našli arheološko važne predmete iz neolitske dobe, z izletji iz Splita, s slapovi reke Krke, z dobrim opisom otoka Mljet in njegovih jezer (Željko Poljak). V bosansko-hercegovske gore nas vodita I. Mohaček in M. Radonić, ki sta na kolesih prevozila pot od Banje Luke do Prozora ter nato ob Rami in Neretvi krenila v Konjic ter se preko Boračkega jezera povzpela na Otiš, najvišji vrh v Prenj planini ter nadaljevala s kolesi pot preko Jablanice in Mostarja vse do Metkovića in morja. Prof. Marta Dolz pripoveduje o zimskem pohodu zagrebške mladine na Bjelašnico, na kateri so po drugi svetovni vojni bosanski planinci in sindikati zgradili že kar 4 planinske

domove in kjer je že tudi obnovljen znani višinski meteorološki observatorij, ki je bil l. 1941 uničen. Dr. Ivo Lipovščak priobčuje svoje planinske zapise o vzponu na razgledno Lelijo planino. Najbolj južna gorovja naše države, črnogorske in makedonske gore nam opisuje ing. Miodrag Božinović, ki nas vodi na mejo Albanije do jugovzhodno od Plava ležečega Ridskega jezera »najlepšega bisera Prokletij«. Krotin Dušan opisuje prvenstvene plezalne vzpone v severni steni Sljemena v Durmitorju (z dokaj posrečenimi posnetki), ing. Ratimir Stefanović pa pripoveduje o Komovih, eni najprivlačnejših črnogorskih in jugoslovanskih gorskih skupin. Od makedonskih planin je zastopana Šar planina s člankom Lazarja Mančevskega, ki piše o velikem zimskošportnem carstvu — Popovi Šapki.

Inozemska gorovja obravnavajo Adam Dworski, ki podaja pregleden zgodovinski oris prvega vzpona na Mont Blanc, Šikloši Alma, ki je na osnovi spisov Guida Reya in E. Whymperja sestavil poročilo o bojih in tekmah pri vzponu na Matterhorn in ing. Ivan Gropuzo, ki pripoveduje o desetdnevni odpravi hrvatskih alpinistov v Visoke Ture (v l. 1951), kjer so izvedli vzpona na Veliki Klek, Gr. Wiesbachhorn itd. Med izvenevropskimi gorami obravnava D. J. Rittig relativno najvišji vrh sveta v severni Ameriki ležeči Mac Rinley (6300 m) — ki ima skoro 5000 m visoko severozapadno steno — ter pripoveduje o prvih vzponih na ta skrajno težavni vršac in o fotografsko aviatični odpravi do te gore. Pozornost vzbuja spis Tiborja Sekelja, venezuelskega Hrvata, raziskovalca in publicista, ki piše o osvajanju najvišjega vrha Amerike Aconcague; Sekelj opisuje ob lastnih posnetkih svoj vzpon na to 7035 m visoko goro in poroča tudi o usodi skupine prof. Linka, ki se je s tovariši vred dan po Sekeljevem vzponu smrtno ponesrečil blizu vrha Aconcague. To je bil tisti prof. Link, ki je bil že petkrat poprej na vrhu te gore in je dosegel vrh tudi takrat, ko je na Aconcagui s snežnim metežem umrl Slovenec Jože Kastelic (gl. Pl. V. l. 1940, 170), potem ko je dosegel na tej gori slovenski višinski rekord (okr. 6800 m).

Ideološke poglede na alpinizem obdeluje Vladimir Blašković v članku »Sodobne naloge planincev«, istega predmeta se je lotil tudi Krasznay s spisom »Vrednost i ciljevi alpinizma«.

Končno je treba omeniti tudi prispevke poljudno znanstvene vsebine, kot so n. pr. kako se fotografsko snemajo jame, Vrste snega, Vulkanske planine in vulkani, Z geološkim kladivom in kompasom po Ravni gori, katere živali srečujemo v Alpah, panoramski posnetek o planinski fotografiji in zlasti dva članka dr. Josipa Kovačevića o Baltazarju Hacquetu («Kratek pregled o potovanjih B. Hacqueta po Hrvatskem» in »Kako naj se oddolžimo B. Hacquetu«); v drugem sestavku predlaga pisatelj, naj se v spomin Hacqueta, ki si je kot naravoslovec in opisovalec naše domovine in njenih prebivalcev pridobil velike zasluge, imenuje kak planinski dom ali podobno in se mu postavi na ta način trajen spomenik (kot so mu ga n. pr. postavili botaniki z imenovanjem rože z njegovim imenom (Hacquetia epipactis Scop.).

Končno naj še naglasim, da dajejo slike na platnicah prikupni reviji zelo lepo zunanje lice in da je tudi na prilogah in med tekstom dokaj dobrih in nekaj odličnih posnetkov (n. pr. Dr. Plotnikova slika Matterhorna, nekateri posnetki iz Velebita itd.).

A. B.

Der alpine Gedanke in Deutschland 1869—1949 (Stuttgart 1950) podaja v skrajno strnjeni obliki razvoj planinske misli v nemških deželah v zadnjih osemdesetih letih. Ta misel je našla izraza najprej v Oesterr. Alpenvereinu, ustanovljenem 1862, kasneje v Deutscher Alpenvereinu, ustanovljenem 9. V. 1869 in je našla leta 1873, ko sta se obe organizaciji združili v Deutscher und oesterreichischer Alpenverein, svoj višek. Knjiga poudarja ravnanje društva po vseskozi demokratskih načelih, opisuje notranjo organizacijo društva, katero je povzelo tudi v glavnem pri nas tudi SPD in podčrtava nepolitičnost, ko pravi: »Planinstvo je bilo vedno nepolitično in je na znotraj in na zunaj odklanjalo vsak poskus, da bi se pustilo vpreči v kak političen voz...« Posledica tega stališča po 1933 (Hitler) je bila ta, da se je društvo upiralo, da bi ga nacisti

vkjučili v Državno zvezo za telesne vaje. V ta namen je Reichssportführer ustanovil »Bergsteigerverband« v Monakovem, ki je skušal spraviti nacistične ideje v planinstvo. Spor je dozorel tako daleč, da je grozil AV razpust. Po priključitvi Avstrije se je spor še poostiril, »Kraft durch Freude« je zahtevala neke ugodnosti po kočah, katerim se je društvo upiralo in če je AV obdržal svojo samostojnost je vzrok izbruh vojne l. 1939. Druge planinske organizacije so se v tem času po večini priključile AV, razpuščeno pa je bilo društvo »Bergfreunde« (socialistično), a AV njegovega lepega premoženja ni hotela prevzeti, prevzel pa ga je »Reichsverband für Jugendherbergen«, ki pa s planinskimi postojankami ni vedel kaj početi. Končno je nekaj koč kupil AV in jih po končani vojni takoj vrnil prejšnjemu lastniku.

Po zadnjih obstoječih statistikah je imel AV leta 1942 198.826 članov, v istem času 709 koč s 26.942 ležišči (ne v števisi smučarskih) in leta 1938 dohodkov 984.386 RM, reševalnih postaj pa 263.

Danes skupno nemško in avstrijsko društvo ne obstoji več. Rusi so v svoji coni društvo kratkomalo razpustili, Američani in Angleži pa pripuščajo različne krajevne skupine in društva, kakke zveze med njimi v obliki skupne organizacije pa ne, vendar pa obstojijo med njimi različne zveze glede skupnih smernic. Pri Francozih pa stvar še ni tako daleč dozorela. Tako obstoji AV samo še v Avstriji s sedežem v Inomestu in je od najvišjih sodnih in upravnih instanc priznan kot pravni naslednik nekdanjega DuOEAV.

Sicer pa je knjiga pisana vseskozi trezno, brez vsakih sentimentalnosti nad izgubljenimi postojankami po prvi vojni in ne dela nasledstvenim državam v tem pogledu prav nobenih očitkov, ki se tako radi pojavljajo v drugih publikacijah.

Beseda alpinizem pri Nemcih nima tistega pomena kot pri nas. Pri njih je to izraz za vse panoge planinskega udejstvovanja. Knjiga pravi: »Za člane AV je bilo in je samo po sebi umljivo, da se aktivno udejevujejo, bodisi kot planinci ostrejšje smeri, bodisi kot gorohodci. Obema je skupen isti planinski duh, tako mlademu pla-

nincu, ki podvzema podvige visoke težavne stopnje, kakor tudi priletniku, ki potuje od koč do koč. Oba doživljata goro in njeno samoto.«

Dr. Pr.

Alpinismus in der Schweiz. — To je razkošno opremljena propagandna brošura Švicarske centrale za pospeševanje tujskega prometa v Zürichu. Vsebuje pa nekaj podatkov, ki so zanimivi tudi za nas. Podaja v kratkih obrisih razvoj planinstva v Švici od 16. stoletja dalje (Vadian in Gessner na Pilatusu), preko Wympherja in Mummeryja do današnjih dni. Na vprašanje »Zakaj planinstvo« (Warum Alpinismus?) odgovarja: Gorohodstvo in hribolastvo (Bergwandern in Bergsteigen, a tudi tukaj skupaj alpinizem) sta čudovito idealni stvari...

Schweizer Alpen-Club (SAC) ima 90 sekcij in 38.179 članov, mladincev pa okrog 3000. Prispevki so razmeroma visoki: Osrednja blagajna 6 fr, zavarovalna premija 5.50 fr, časopis »Die Alpen« 7.50 fr, medtem ko je prispevek sekcijam zelo različen. Koče so po večini last sekcij in »niso počitniška bivališča, še manj hoteli z vsem komfortom, osrednjo kurjavo in izbrano prehrano, ker hočejo biti le oporišča za planince. Odirte so vse leto, vsaka ima pripravo za kuhanje, pribor in drva. Ležišča obstoje iz sena, slame ali žimnic z dovolj odejami. To pa ne velja za zelo obiskane kočje, kjer se dobi tudi preprosta oskrba...«

Društvo ima sedaj 132 postojank, 60 smučarskih koč in 120 reševalnih postaj.

Glede markacij pravi brošura prav na kratko, da so dohodna pota zgolj markirane steze za planince.

Za nečlane znaša vstopnina 1 fr, prenočnina pa od 3—4 fr.

Temu primerno znašajo n. pr. vodniške pristojbine, za čas od 15. VII. do 30. IX. 1951 za 15% znižane, še vedno:

M. Rosa 95 fr, Matterhorn (običajna pot) 130, čez Zmuttgrat 200 fr, Jungfrau 60 fr, Jungfrau—Ostgrat 180 fr, Bernina 100fr; najdražji so: Alpiglen—Hörnli—Mittellegi 250 fr, Dent d'Herens 130—230 fr in ravno toliko tudi Weisshorn. Najcenejši pa je Mont-Crag v Waadtu s 15 fr.

Za nas — vse preveč!

Dr. Pr.

RAZGLEDO PO SVETU

Ertlova ekspedicija se je vrnila v La Paz. Kakšno pot je opravila, povedo številke: 2000 km z letalom, 1700 km z vozom, 560 km peš, 370 km na konju. Bolivijska vlada je ekspediciji dala naročilo, da preišče pokrajino geološko, geofizikalnično in geografično.

Österreichische Bergsteiger Zeitung, 29. letnik, 15. dec 1951 prinaša Hansa Gsellmanna članek o severni steni Špika, ki jo je preplezal v družbi Janka Blažaja.

Nemška himalajska ekspedicija za leto 1952 pod vodstvom Rudolfa Petera ne bo šla na pot. Vzrok so predvsem finančne težave in potni listi. Nemci so hoteli vzeti s seboj več znanstvenikov, česar pa Nepal ne dovoljuje. Ker je za l. 1953 v načrtu angleška ekspedicija, več kot ene na leto pa Nepal ne prenese, predlagajo Nemci temeljite priprave za ekspedicijo v l. 1954.

Berge und Heimat, Alpine Monatschrift, izdaja ÖAV. Urejuje ga Walther Flaig. V letniku 1951 je izšlo nekaj zanimivih razprav, o katerih smo že poročali. Prvi zvezek obravnava predvsem Eiger in njegovo severno steno. Ostali omenbe vredni članki so Hermanna Buhla opis 7. vzpona na Grandes Jorasses po Point Walker in opis prečenja vseh šestih vrhov Grandes Jorasses v l. 1950. Dalje Wastla Marinerja opis Zillertalskih Alp, oba članka Herberta Burgasserja o Dru-ju in Dent du Géant. Urednik sam je prispeval spis o duhovnikih - alpinistih in o ofenzivi na svetovne gore od Tibeta do Venezuele in Baffinlanda. Posamezne številke obravnavajo Dachstein, Južno Tirolsko, Dolomite in Ture. Zgodovini planinstva je posvečen Brescharjev spis »ÖAV od 1862—1873«. Januarska številka 1952 je izšla v novem ovitku in na slabšem papirju. Friedrich Morton je prispeval članek o praviru alpinizma, ki naj bi bil v »čudežih« prirode. Naslanja se na lastna doživetja in omenja predvsem svet rastlinstva, živalstva in podzemski svet. Kurt Pönisch poroča o zimskem vzponu v južni steni Hochschwaba, E. Neu-

bauer pa o drugem vzponu po direktni smeri v zapadni steni Trisselwanda v Totengebirge (1793 m). Gunther Flaig poroča o francosko-belgijski odpravi na Alpayo v Belih Cordillerah, H. Klier pa v kratkem članku razmišlja o večnem vprašanju, kaj je alpinizem in kaj je šport. Klier stoji na liberalnem stališču: vsakomur svoje. Vendar z veseljem citira mnenje Domenica Rudatisa, pisca knjige »Poslednje v skali«: »Vse športne zmage presojajo sodniki, medtem ko je v alpinizmu sodnik plezalec sam. V tem je alpinizem več vreden od športa. Nikoli se ne bo mogla alpinistična činitve ocenjevati tako kakor ostale športne činitve... Veličina alpinistične ocenitve je v harmonični presoji tehnične, fizične, atletske in duhovne vrednote...« Fritz Biehler priobča članek »Z mikrofonom na Zuckerhüttl (3511 m), Fritz Turnovsky iz Celovca pa o gorah, ki se pno nad Ziljsko dolino. Slede bogati zapiski o dveh francoskih gornjskih filmih, o nemški odpravi v Ande v l. 1950/51, o novi koči v Peilsteinu, ki je l. 1950 pogorela, o novih knjigah in revijah.

Umikanje ledenikov je predmet študija tudi v Franciji. Glaceolog prof. Paul Veyret na univerzi v Grenobleu v zadnji lanski številki glasila CAF »La Montagne« razpravlja o ledenikih v Zapadnih Alpah. Ker je to splošen in obsežen pojav, je to čisto resno vprašanje. V masivu Mont Blanca se je le Mer de Glace od l. 1835 umaknil za 1100 m, ledenik les Bossons za 1010 m. V Švici je ledenik Rhôna l. 1870 segal do hotela Gletsch. Ta ledenik se je umaknil za 1350 m. Največji ledenik v Alpah Aletsch se je od l. 1895 skrajšal za 744 m, ledenik Gorner pa za 555 m. Posebno v zadnjih 10 letih se opaža izredno hitro premikanje ledenikov. Ledenik Blanc n. pr. se je od l. 1947—1949 umaknil za 100 m in se stanjšal za 11,20 m. Kakor poročajo vsi glaceologi sveta, je to svetoven pojav od severnega do južnega tečaja. Shipton v svoji knjigi »Na to goro« poroča o izginjanju ledenikov v Karakoram. Vzroke za to je znanstveno težko ugotoviti, saj raz-

polagamo z vremenoslovskimi opazovanji komaj za kakih 100 let nazaj. Merjenje padavin ne pove kaj posebnega niti ni povsem zanesljivo, posebno pri merjenju snega v gorah, kjer se z njim po mili volji igrata veter in vihar. V zadnjih 100 letih padavine niso niti bistveno naraščale niti upadale. Tudi temperatura se ni bistveno dvignila n. pr. observatorij v Nantesu je ugotovil, da je od l. 1851 do 1940 povprečna letna temperatura narasla od 11° 24 na 11° 29 C. Znanstvenik mora proučevati vremenske razmere na kraju samem, da nekoliko razsvetli temo. Ledene mase vzdržujejo okoli sebe nižjo temperaturo. Dokler pokrivajo ledeniki velike površine, jim je vsak nov sneg lahko dodatna hrana. Če pa začne ledenik usihati, usiha s pospešeno naglico, kajti odkrita pečina se segreje in tali led na še pokritih skalah. To je notranja logika glaciacije. Računati je treba z neke vrste inercijo proti učinkom vremenskih sprememb. Med vremenskimi preobratni in spremembami ledenikov je neko časovno razdobje, ki ga ne poznamo in ki samo otežuje raziskovanja. Zato ni mogoče dati jasnega odgovora, zakaj se manjšajo ledeniki, niti ni mogoče preiskovati, kako bo z njimi v prihodnosti. Nekaj tolažbe tistim, ki se boje, da bodo ledeniki počasi sploh izginili, nudi zgodovina: Ledeniki Chamonixa so zelo zrasli konec 16. in v začetku 17. st., usihali so v drugi polovici 17. st. in v prvi polovici 18. st., od 1780 do 1830 so spet naraščali; odslej usihajo. Pred 16. st. je bilo stanje ledenikov še mnogo bolj kritično kakor danes. O tem govore švicarski viri.

Pregled plezalnih vzponov v Alpah poleti l. 1951 daje znani francoski alpinist Lucien Devies v isti številki glasila CAF. Največji dogodki lanskega leta so prvenstveni vzpon v Grand Capucinu, v Gspaltenhornu, v Cima Su Alto in ponovitev Jorasses (Pointe Walker). K poslednji pripominja Devies: nedvomno je to izredno dejanje, toda za zgled ga ne bomo dajali. Drznost in odločnost sta res temelja alpinistike, toda v tveganju so vendarle neke meje.

V Gspaltenhornu, v Berner Oberlandu, so trije švicarski alpinisti E. Haltiner, E. Reiss in R. Schatz pre-

plezali 1700 m visoko sev. vzh. steno. Prvi je bil v njej Welzenbach l. 1932, a je izstopil v desno.

Italijani so izvedli najlepšo smer v Franciji, Francozi pa v Dolomitih. Italijana Bonatti in Ghigo sta premagala Grand Capucin v štirih dneh in s tremi bivaki in z vsemi tehničnimi pripomočki. Smer se lahko primerja najtežjim smerem v Vzhodnih Alpah, posebno v Dolomitih, kjer sta Francoza Robert Gabriel in Georges Livanos iz Marseilla izpeljala direktno smer v zapadni steni Cima Su Alto v masivu Civette. Dve noči sta bivakirala in porabila 120 klinov. Devies pravi, da je to najtežja smer v Dolomitih, Nemo propheta in patria!

Francoski alpinisti pa pri vseh tehničnih in športnih uspehih ne ločujejo svojega dela od znanosti. Zato skrbi njihov Comité Scientifique du CAF, ki vodi, vzpodbuja in večkrat tudi materialno podpira znanstveno obravnavanje francoskih gora v kartografiji, toponimiji (imenoslovju), geologiji, botaniki in glaciologiji. Francoski glaciologi se zanimajo zadnje čase za zajetje podledeniških voda, odkar so l. 1934 v višini 1935 m pod ledenikom Tré la Tête zgradili za to specialen jez.

Österreichische Alpenzeitung pri naša v zadnji številki lanskega letnika članke o Piz Linard in Verstanklohornu (Fritz Kurz), o jugovzhodnem grebenu Wildgalla (R. Peterka) in severni steni Almtalerköpfle v Totengebirge (K. Blach). Zanimivi je Stöckerjev pregled vzponov v Zapadnih Alpah. V tekmovanju pri »poslednjih« problemih Alp med Italijani in Francozi. Stöcker komaj še vidi senco starega pojmovanja alpinizma. Toda »razvoja ni mogoče ustaviti«. Prvenstvo Francozov v zadnjih letih Stöcker gladko priznava. Pregled vzponov v avstrijskih Alpah ne prinaša nič posebnega. Poročilo o sestanku Himalajske družbe v Münchenu 1951 pa govori o referatih, ki so jih imeli različni nemški alpinistični strokovnjaki o problemih odprav na najvišje gorovje sveta. 9. avg. 1931 sta se na Kančendžongi ponesrečila Nemeč Herman Schaller in domačin Pasang. V spomin teh dveh so Nemci sklicali vse nemške udeležence himalajskih ekspedicij in povabili tudi tujce. Prišlo je 24 himalajskih mož. Angleže je zastopal Tobin

kot podpredsednik Himalayan Cluba, Italijane P. Ghiglione, Švicarje Grob, Švede Anders Bolinde. Francozi so poslali pozdrave, Avstrijci pa dr. Jonasa, dr. Frauenbergerja, Spannrafta in Rebitscha. Nestor je bil P. Ghiglione, ki je l. 1950 v starosti 68 let dosegel v Južni Ameriki vrh šesttisočaka in se letos pripravlja za Himalajo. Referati so obravnavali predvsem opremo in prilagajanje na višinske razmere, dalje zgodovino in izsledke dosedanjih nemških odprav (v Kanč 1929 in 1931, Nanga Parbat 1932, 1934, 1937, 1938 in 1939). Himalajski sestanek v Münchenu je intonacija za bodoče nemške odprave. Omembe vreden je spominski članek dr. R. Jonasa o Franku S. Smythu, ki je umrl l. 1949. Francis Sydney Smythe je bil za Whymperjem najpopularnejši angleški alpinist. Kakor Whymper je tudi on začel z vzponi v Alpah, L. 1930 ga je Dyhrenfurth povabil v ekspedicijo na Kančendžongi, naslednje leto pa je organiziral svojo odpravo v Kamet. Tu je dosegel vrh 7755 m in s tem rekord. Nato se je udeležil vseh angleških odprav. Med vojno je služil v Royal Air Force. 1946 je odšel v Rocky Mountains, l. 1947 pa v George Mountais v angleški Kolumbiji. L. 1949 je nameraval za šest mesecev v Himalajo, toda zastrupljenje mu je vzelo bogato, uspehov polno življenje. Smythe spada med največje alpiniste in najboljše alpinistične pisatelje. Napisal je celo vrsto knjig in izdal vrsto fotozbir. Bil je proti nesmiselnemu tekmovanju v gorah in proti nacionalnemu šovinizmu. Bil je eden tistih, ki priznavajo zasluge domačinov za raziskovanje in odkrivanje najvišjih gora na svetu (bothias in sherpas). Na vrh Kameta se je povzpел s svojim Sirdar Leva.

Tudi italijanski alpinisti iščejo v svoji reviji *Rivista Mensile* leto za letom pravilno ideološko orientacijo. K Buzzatijevim nazorom in njihovi kritiki, ki jo je s precejšnjo ostrino pisal Massimo Mila, je kot dopolnilo napisal v novoletni številki l. 1952 Spera Aurello članek o »Alpinizmu kot umetnosti«. Alpinistiko primerja muziki, plezalce virtuozom, ki reproducirajo..., komponistom, ki ustvarjajo part... Italijanski ideološki član-

ki se izgublajo v gostobesednosti, v slabo zadetih simbolih. Za nas je — če že primerjamo — še zmerom bolj sprejemljiva nemška sentimentalnost. V začarani ris ideološke teorije o ustvarjalni elitnosti plezalcev je porinjen celo L. N. Tolstoj s svojim izrekom o umetnosti: »Umetnost je najbolj vzvišen izraz človeške moči, dan le redkim izbrancem...« »Alpinistika združuje v sebi vse akte umetniške tvorbe: inspiracijo ali navdih, interpretacijo, intuicijo in izvedbo. Alpinizem je beseda, ki družji ljudi s skupno potrebo po duševnem oblikovanju, kar ni dano nobenemu drugemu umetniškemu izrazu...« Če misel tako zgreši kompas, potem res ni več važna trditev istega avtorja, da alpinizem nikoli ni bil šport in nikoli ne bo. Saj je potem lahko vse in nič. — Ing. Giulio Ravizza se zavzema za poživitev znanstvenega dela v italijanskem alpinizmu. Pri tem opozarja na uspehe francoskih in nemških alpinističnih znanstvenikov. CAI je osnoval »Centro Studi Alpinistici«. Ravizza že priobčuje znanstven pretres klinov, vponk in vrvi. Felice Boffa piše o kartografiji Mont Blanca. Prva karta je nastala v prvi polovici XVI. st., manjši dokumenti pa potekajo iz XI. st. L. 1906 je v Ženevi izšla karta z naslovom »La Mont Maudite« (montagne). Ime Mont Blanc je prvi rabil Martel v opisu svojih potovanj po ledenikih Savoje l. 1744, na zemljevidu pa je to ime prvi vrezal Beauvais l. 1781. — Velik del italijanskega alpinističnega pisanja zavzemajo sistematični pregledi vzponov po vsem svetu s posebnim ozirom na italijanski alpinizem. Grunanger posveča daljši spis Christianu Kluckerju, pionirju v gorah Val Bregaglia, rojenemu 1853, umrlemu 1928 v starosti 75. let. Imel je za seboj kot evropsko znan vodnik čez 3000 plezalnih vzponov, med temi 140 prvenstvenih.

Popravi v PV št. 4 v članku Dušana S. Krivokapiča na str. 174:

$$A = \sqrt{\frac{2R}{1-K} H}; \text{ na str. 175 Velika}$$

Kropa v Velika Kopa, na str. 176 Barčević v Djordjević.